БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндеалеттингеН

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1967 ч. ФЕВРАЛЬ 17 ПЯТНИЦА № 41 (6678).

Өртээ 2 көп.

Улуг Октябрьның 50 чылы

КОММУНИСТИГ КҮШ-АЖЫЛ БРИГАДАЗЫНДА

Кызылдың № 1 АТА-зының чолаачылары болгаш септенчилери юбилейлиг чылдың социалистиг чарыжын ӨЛАМ калбартып турарлар. Чарышты мурнуку одуруунда коммунист Виктор Николаевич Мякишевке удуртканн чолаачыларның коммунистиг күш-ажыл бригадазы чоруп турар.

Беш чылдың ийиги чылының бүдүрүлге планын ноябрь 1-де күүседир дээн бедиткен хүлээлге чедиишкинниг боттанып турар. Январь айның планы бүдүн чартын катап күүседтинген. Бригадир боду бо хүннерде 1969 чылдың үлүүнге ниириштир ажылдап, өскелерге мурнакчы үлегерин көргүзүп турар.

ЧУРУКТА: Н. Н. Мякишев. И. ЦЕЛИЩЕВТИҢ сөзү болгаш фотозу.

САЛГАН СОРУЛГАЖЕ — ДЕЛГЕМ БАЗЫМ-БИЛЕ

СЭКП обкомунуң пленумундан

«Улуг Октябрьның социалистиг революциязының 50 чылынга белеткел дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалын күүседир талазы-биле хемчеглерни СЭКП Тыва обкомунуң эдлчеглиг пленумунга дүүн чугаалашкан. Бо айтырыг талазы-биле илеткелди СЭКП обкомунуң бюро кежигүнү, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы **М. К. Мендуме** кылган.

Совет улус бүгү делегейниң ажылчы чоннары-биле калы 1967 чылды ноябрь 7-зин аас-кежиктиң улуг байырлалы — делегейде бирги социалистиг күрүнениң төрүттүнгениниң бүгү-делегей төөгүлүг байырлалы өскүдүн демдеглеп эртиреллер.

Тайбыңның болгаш социализмнин кызыл тугу бистиң чуртувустуң кырында чартык чүс чылда тиилелгелик-биле чалгып, ол-ла үеде совет улус Маркстың, Энгельстиң, Ленинниң өлүм чок идеяларын амыдыралга боттандырып келген. ССРЭ-те социализмнин долу болгаш бүрүн тиилелгези, коммунизмнин тургузуушкунунче шилчишкин — ленинчи партиянын удуртулгазы-биле бистиң чуртка боттанган революстуг чаартылгаларның эң-не чугула түңнели-дир.

Совет чурттуң дең эргелиг нациялары болгаш улустары боттарының кады күженишкиннери-биле социализмни тургускан, экономика болгаш культура хөгжүдүлгеге улуг чедиишкиннерни чедип алган. Оон дугайын бистин республиканың чедиишкиннери бүзүрелдии-биле хереченлеп турар.

СЭКП ТК-ның болгаш Совет чазактың үргүлүү сагыш салыышкынының болгаш дузаламчылының ачызында, совет арге-чагырганың чылдарында Тывага экономиктиг болгаш социал-культурлуг аажок улуг чаартылгалар болган. Мурнундагы көшкүн араттар өглерден чаагайжыды туттунган бажыңнарже көжүп кирген, магалыг өки чурттан турар. Мурнакчы техника-биле чепсегленген колхозтар, совхозтар тургустунган, оларны бедик мергежилдиг кадрлар удуртуп турар. 1944 чылдан 1966 чылга чедир көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрери көвүдээн болгаш күрүнеге эът садары 2,3 катап, сүт — 10,5, дүк — 7, тараа — 150 катап көвүдээн.

Республиканга үлетпүр чаартынып тургустунган. Оон иниги продукциязы совет арге-чагырганың чылдарында 17 катап өскөн. Бүгү хевирниң транспорту, харылзаа болгаш орук ажыл-агыйы улам ынай хөгжүлдеки алган.

Тывага өзулуг культура революциязы боттанган. Социалистиг уткашынарлыг, национал хевирлиг чаа культура тургустуунган, чоннуң бижик билбес чоруу үзүктаттынган, аныяктарның бүгү-ниити өөредилгези боттанган, улусчу интеллигенция тургустунган.

Литература, уран үүл, парлалга болгаш ном үндүрүлгези калбак хөгжүлдеги алган.

Алдарлыг байырлалды чедиишкиниг үткүп алырынга белеткенмишаан, бистин чурттун ажылчы чоннары Коммунистиг партиязы дээш, Совет арге-чагырга дээш чоргааралдың сеткил-сагыжы-биле бодунуң эрткен оруун база-ла дескиндир көрүп турарлар. Бүгү улустуң бо байырлалы күш-ажылга чаа-чаа чедиишкиннер-биле демдеглеттинер апаар.

СЭКП ТК-ның март Пленумунуң болгаш партияның XXIII съездизинин шиитпирлери көдээ ажыл-агыйның улам ынай хөгжүлдезинге кайгамчык улуг перспективаларны ажыткан. Күрүнеге тараа, эът, сүт болгаш дүк садарының талазы-биле улуг чедиишкиннерни хөй-хөй колхозтар болгаш совхозтар чедип алганнар.

Ынчалза-даа чер ажылының культуразының чавыс болганындан өскөн каш чылдарда уладыгыр тараа, мал чемни культураларның, картофельдин база ногааларның эң куду дүжүлүн ап турар ажыл-агыйлар бисте эвээш эвес. Оон чылдагааны болза агротехниканы чедир үнелевээнинден, сугарылгалыг черлерни, чурт иштинин чемишчидилгезин багай ажыглаанындан, тарылганың хуусааларын үреэнинден болгаш өске-даа үүлдерден хамааржыр.

Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик болгаш өске-даа районнарның хөй-хөй ажыл-агыйлары чер ажылының айтырыгларын кыры-биле эрелдей шиитпирлеп турарлар. Ындыг чылдагаан-биле эрткен чылын бо үстүүпе районнар тараа культураларының гектарынан үүтле 5,7 центнер дүжүттү алган. Шуптузуп-на агаар-бойдустуң байдалдарынче чүүй каап болур бе ынчаш? Чок. Чөөн-Хемчикке болгаш Улуг-Хемге тарылганың чартык кезиин чазын андарган черге тараан турган, суттарын болур черлерни багай ажыглаан, шөлдерже өдек төкпээн.

Часкы хову ажылдарынга чедир үр эвес үе арткан. Ынчалза-даа хөй-хөй ажыл-агыйлар үреэнинн чогуур доктаамал шынарынга чедир арыглап албаан, техника септелгезин багай чорудуп, суттарыкчы кадрларны белеткеп албайн турар.

Бо четпестерни узуткаар дээш Республиканың көдээ ажыл-агый министерствозу (эш Серяков), Мелиорация болгаш сут ажыл-агый министерствозу (эш Достак-оол), «Сельхозтехниканың» республика каттыжышкыны (эш Абрамов), көдээ ажыл-агыйның район өрелелдери эң шиитпирлиг хемчеглерни алыры чугула. Тарылга кампаниязы юбилейлиг чылда организастыг, бедик агротехниктиг деннелге эргер ужурлуг.

Республиканың чамдык ажыл-агыйлары мал ажылынга улуг чедиишкиннерни чедип алган. Эрткен чылын 202 саанчы инек бүрүзүнден 1500 килограммдан хөй сүтү өөгган, 183 хойжу 100 хойдан-на 90 болгаш оон хөй хураганны камгалап алган. Бистин эң тергинин кадарчыларывыс, бызаа ажаакчылары, хаваан ажаакчылары малдың чемгерилгезинин болгаш семиртилгезинин үезинде хонукта ортумак немелге дензиге бедик көргүзүглерни чедип алганнар, ол дээрге күрүнеге мал продуктуларын садарының планнарын күүседиринге таарымчалыг байдалдарны тургускан.

Оон-биле кады, республиканың колхозтары болгаш совхозтары мал продуктуларын бүдүрерин көвүдедир талазы-биле курлавырларны база арга-ларны долу ажыглап шыдаваннар. 1966 чылда күрүнеге эът садарының планын үүтле үш район (Бии-Хем, Таңды, Эрзин) база Кызыл хоорай Соведи күүседткен, республика ол планын 7,8 хуу чедир күүседтпээн. Малдың бүгү чүзүнүнүн баш саның көвүдедир онаалданы үүтле Бии-Хем район күүседткен.

Мал ажылын хөгжүдүрүнүн планын күүседтпээнинин бир чылдагааны болза малдың хөй кызыраары, оон хараазы-биле колхозтар болгаш совхозтар 9400 быззаны, 79000 анай, хураганны чедир албаан. Малдың баш саның өстүрер планның күүседтинмээн ийиги чылдагааны — малдың өлүп хораар чоруундан болган.

Партия райкомнары, райкүүскомнар, Көдээ ажыл-агый министерствозу мал ажылында ажыл-херектин байдалы дээш тускай эртемниглерниң ролюн болгаш харысалгазын бедидер, эң эки малчыннарны шаннап-мактаар, ажыл-агыйжы эвес болганнарны шыңгыы хемчег алыр ажылды эки удуртур ужурлуг.

Көдээ тудугнуң багай чоруп турары мал ажылының хөгжүлдезин моондактап турар. «Тыва тудуг» трезин, Каа-Хемниң болгаш Эрзиннин колхозтар аразының тудуг организациялары бүдүрүлге объектилерин тудар планын күүседтпейн, күчүлерни ажыглалга киирерин соңгаарладып турар, оон түңнелинде капитал салыышкыннар болгаш колхозтарның хуузунда хөреңгилери чедир ажыглаттынмайн турар. Республикага тудугмонтаж ажылдарының ниити хемчээли 1966 чылда үүгле 88,3 хуу күүседтинген.

Бо чылын капитал салыышкыннарның планы 27 хууга, оон иштинде чуртталга тудуунга 30 хууга улгадыр, колхозтарның хуузунда капитал салыышкыннары өзер. Чуртталга, культура-амыдырал, коммунал болгаш өске-даа объектилеринн талазы-биле капитал тудугнуң хемчээлин долу күүседир дээш, катап тургустунган «Тыва көдээ тудуг» трези (эш Кандауров), колхозтар аразының тудуг организациялары улуг ажыллы чорудар хүлээлгелиг.

Республиканың көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин көвүдедир талазы-биле тодаргай хүлээлгелерни ап, күрүнеге тараа, эът, сүт, дүк садарының күрүне планнарын күүседириниң хуусааларын айтып, чыл планындан ажыр продукция садарының хемчээлин тодаргайлап турарлар.

Ынчалза-даа чамдык районнарның партия эге организациялары болгаш профөвилел организациялары социалистиг хүлээлгелерни ажыллап кылырын болгаш чугаалажырын эрелдей өзу-биле көрүп, кажан колхозчу, совхоз ажылчыны бүрүзү, бригада болгаш ферма бүрүзү хүлээлгелерни алганда, курлавырларны болгаш арга-ларны долу ажыглаары боттанып дээрзин өөренип көрбээннер. Чижээ, «Тес-Хем» совхозтуң ажылчыннары юбилейге алдар болдурар хүлээлгелерни албаваннар. Хүлээлгелер талазы-биле кандыг-даа материалдар партия-даа, профөвилел-даа организациязында чок, а СЭКП райкомунда ол бар. Ынчаарга, ол «хемчеглер» райкомга ажыллап кылдынган дээрзи билдингир, а ону күүседикчилеринге чедирбээн-дир. Хүлээн алдынган хүлээлгелерни күүседир дээш демиселди Бии-Хем, Барыын-Хемчик, Улуг-Хем болгаш Таңды районнарда кошкадып турар, сүт бүдүрери болгаш күрүнеге садары январьда бо черлерге дыка кудулаан, мал өлүп хораан.

Республиканың ажыл-агыйлары юбилейлиг чылда күрүнеге 20560 тонна эътти, 23000 тонна сүттү, 2100 тонна дүктү, 60000 тонна тарааны садар. Ол онаалдаларны хуусаа бетинде—Улуг Октябрьның 50 чылында күүседир деп турар база чыл төнчүзүнге чедир 19000 тонна тарааны, 160 тонна эътти, 1800 тонна сүттү болгаш 20 тонна дүктү чыл планындан ажыр садар.

Үлетпүр, транспорт, тудуг ажылынга көскү чедиишкиннерни республиканың ажылчы чоннары чедип алганнар. 1966 чылда продукция бүдүрериниң доктааттынган планын үлетпүрге 105 хуу күүседткен, пландан ажыр 1368 мүн рубльдин продукциязын бүдүрген.

«Тыва даг-дүгү» комбинат, республика типографиязы, «Кызыл-Хавак» шахтазы, Чадаананың хөмүр даш разрези, алгы, автосептелге заводтары болгаш дааранылга комбинады эрткен чылды бедик күш-ажылчы көргүзүглерлиг доосканнар.

Ажылчы чоннарның амыдырал чуртталгазын улам эжижидер талазы-биле эрткен чылда бистин чедиишкиннеривис база улуг болган деп оратор уламчылап чугаалаан.

Чедиишкиннер билдингир-дир. Ынчалза-даа Улуг Октябрьның оюн байырлаарының эң эки аргазы — ол дээрге шиитпирлеттинмээн айтырыларже кичээнгейни салыры болур деп Владимир Ильич Ленин айыткан болгай. Бисте ыңдыг айтырыглар хөй. Оон дугайын эрткен чылдың түңнелдери айтып турар. Чамдык бүдүрүлгелер, районнар, министерстволар, эргелелдер болгаш ведомстволар беш чылдың бирги чылының планын күүседтпээннер, иниитизи-биле республикага беш чыл планын күүседиринге өзалдаар чоукту болдурганнар.

Куду шынарлыг болгаш эвээш ассортиментилиг продукцияны чамдык бүдүрүлгелер ам-даа бүдүрүп турар. Ылангыя ол эът комбинадынга, Барыын-Хемчиктің сүт комбинаттарынга, пиво заводунга, амыдырал хандырылгазының өлөөн бүдүрүлгелериннге тамааржыр.

Автотранспортта четпестер хөй. Сөөртүлгениң өзүр турар хемчээлин ол хандырбайн турар.

1966 чылда капитал тулуг планының күүселдезинин түңнелдери шынгыы дувурөөзинни болдуруп турар. Республикага ниитизи-биле ол үүгле 74 хуу күүседтинген, оон уъжун 8830 мүн рубльди чедир ажыглаваан.

Ниити продукцияны база кылыларның кол-кол хевирлерин бүдүрериниң чыл планын декабрь 25-те күүседир, ноябрь 7-ге чедир 500 тонна даг-дугун, 9 мүн тонна хөмүр дашты, 1,9 миллион квт-шак электроэнергияны ажыдан кылырын, 7,5 мүн эш кидис база хөм идикти даараарын, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн ийи хуу бедидерин, бараанныг продукцияның бот-өртээн чиигеткениниң күсели-биле 253 мүн рубльди камнап алырын республиканың үлетпүр бүдүрүлгелериннің ажылчыннары болгаш албан-хаакчылары хүлээнип алганнар.

СЭКП-нин XXIII съездизинин шиитпирлерин амыдыралга боттандырар. Совет арге-чагырганың 50 чылын төлептиг уткуур дээш демисел, үлетпүр база көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрерин көвүдерин-биле кады күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер, продукцияның бот-өртээн чиигедир база шынарын эжижидер дээш демисел болза ам социалистиг чарыштың кыйгырыы болур ужурлуг. Алган хүлээлгелерни чедиишкиниг күүседириниң шиитпирлиг чүүлү болза ажылчыннарның, колхозчуларның болгаш чоннуң бүгү кезээнин ортузунга хүн бүрүнүң тайылбыр болгаш организакчы ажылхерээ болур.

Хакас автономнуг областың ажылчы чоннары бистиң социалистиг чарышка кыйгырган. СЭКП обкомунуң бюрозу кожалрывыстың кыйгырыын хүлээп алырын шиитпирлээн болгаш алдарлыг бежен чылды чедиишкиннерлиг уткуур төлээде, республиканың улус ажыл-агыйының бүгү алырларынга социалистиг чарышты калбартыры-биле Тываның бүгү колхозчуларын, ажылчыннарын, интеллигенциязын кыйгырган.

Чер-черлерге кол мобилизакчы күш — партия, комсомол, совет болгаш профөвилел организациялары болур ужурлуг. Сорулга болза ажылчыннарның, колхозчуларның болгаш интеллигенцияның өзүп турар чогаалыкчы идепкейин углан-баштаары, чарыштың чорудулгазында төрүттүнүп кээр бүгү чаа, мурнакчы үүлүү деткиири, чылыг каап турар участоктарны көдүрери, ажылда четпестерни узуткаары болур.

Социалистиг чарышты хүлээп алыры дээрге улуг херектің чүгле эгезин-дир. Маңаа кол үүгл—кижи бүрүзү бодунга алган хүлээлгезин ак сеткилдиг күүсетсин дээш ажыл-херекти билдилиг организастаары.

Күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүү баштаары, ажылчы чон массаны бодунче өдертири — коммунистернин авангардтыг ролюн бедидериниң чугулазы ол. Партия эге организацияларының дайынчы чоруун турушту болгаш хажык чок быжыглаары, райкомнарның, парткомнарның, партия бөлүктериниң ролюн бедидери чугула.

Партияның XXIII съездизинин шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, СЭКП райкомнары, партия комитеттери болуунуң ажылының стилин болгаш методун сайзырангайжыдар, партияның иштики ажылының үндезин айтырыгларынче ханы кирер, массалар ортузунга организакчы ажылды тодаргай болгаш ажыктыг чорудар ужурлуг.

Пленумга санал бээри-биле баштай сес алган, СЭКП Бии-Хем райкомунуң бирги секретары **М. С. Харченко** бодунуң саналынга Бии-Хемниң ажылчы чоннары XXIII съездиниң шиитпирлерин күүсетпишаан, эрткен чылда эки түңнелдерни чедип алга-

(Төнчүзү 2-ги арында).

МАРТ 12-ДЕ СОҢГУЛДА ХҮНҮ

Күжениишкиниг ажылдаар

РСФСР-ниң болгаш Тыва АССР-ниң Дээди Советеринге база ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге болур соңгулдаларга белеткелче бистиң «Тыва» совхозтуң Хөндергей салбырының агитаторлары өзүг-түлүк ажылдап киришкеннер.

Садыг, школа, клуб кырында соңгулдаларның календарьларын чаштыр чураан аскылаан болгаш 53 агитаторлар тус-тус участоктарынга беседаларны эрттиргилеп, орта соңгулдалар дугайын, СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунун, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязының материалдарын совхозтуң ажыл-агыйының дугайында болгаш делегей байдалының дугайында үүлдерни эң-не билдингири-биле болгаш тодазы-биле чугаалап турарлар.

Агитаторлар тус-тус участоктарында соңгукчуларның даңзызын кылып, округтарының төптерин шимегилеп алган. Агитпунктуда болгаш округтар төптеринде ажылшчыларны сонуургадып турар солуннарны, журналдарны салгылап, эмгелегилээн болгаш ойнаар шахмат, шашки болгаш өске-даа үүлдерни белеткеп каан.

Чонга агитас-массалыг ажылдарны калбартып, 2—3 чедир лекция, беседаларны агитаторлар **Сат Дөртек, Куулар Өпей-оол, Сат Чүвүртек, Монгуш Дыдыраш-оол, Сат Көпеек, Кара-Сал Төмүр-Очур** олар хөндергейжилерге кылып берип, чоннуң үзүктел чок аалчылары болу берген, шудургу ажылдап турарлар.

Б. САТ.

Чөөн-Хемчик район.

Агитпунктуда депутат келген

Кызылда № 5 агитпункт бодунуң составында 6 парторганизацияларының агитколлективтери каттыштырып турар. Аңаа хамааржып турар бүгү агитаторлар — 150 кижи. Бистиң агитаторларывыстың барык шуптузу дээди болгаш ортумак эртемниг. Мооң ужурунда олар соңгукчулар ортузунга ханы утка-шынарлыг, бедик деннелдиг тайылбыр ажылын чорудуп болур аргалыг.

Агитпункт бодунуң ажылын план ёзугаар чорудуп турар. Ол планда агитпунктуга чорудар лекциялар, беседалар, ужуражылгалар болгаш агитаторларның хуралдары, сургаалдалары дээш өске-даа үүлдер көрдүнген. Агитпунктунуң дерилгешимелдези багай эвес кылдынган, соңгукчуларга солуннарны, журналдарны, стол кырының ойнаар хереклелдерин, РСФСР-ниң, Тыва АССР-ниң Дээди Советтеринге, чер-чер Советтеринге соңгулдалар дугайында дүрүмнер болгаш өске-даа материалдар делгеттинген.

Соңгукчулар агитпунктуга орай кежээ-даа кээп болур. Агитаторларның дежурныйлаарының графигин кылган болгаш ол ёзугаар кижилер үзүктелишкин чок дежурныйлап турар. Олар боттарының дежурныйлаашкынының дугайын, ол хүн чүү болганын тускай дептерге демдеглеп каар. Соңгукчуларның айтырыгларын болгаш саналдарын бижип турар дептерни тургускан бис. Аңаа соңгукчу кандыг айтырыглар келгенин, оларның кандыг харыы алганын допчулап бижин турар болгаш соңгукчуларның талазындан кирген саналдарны, сүмелерни база демдеглеп каап турар.

Агитпунктунуң туруп турар чери респотребсоюз клубунга янзы-бүрү массалыг хемчеглерни план ёзугаар боттандырып эгелээн бис. Оларның баштайгызы—бо чылдың февральдың 2-де делегей байдалының дугайында лекция болган. Аңаа соңгукчулар хөй келген болгаш боттарының сонуургап турар дыка хөй айтырыгларын салгылаап, тодаргай харыларны алганнар.

Февраль 8-те ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң депутады, хоорүүскомнуң даргазының оралакчызы М. М. Попованың соңгукчуларга отчёду болган. Аңаа чыылган хөй санныг соңгукчулар хоорайның үлетпүр, тудуг, транспорт болгаш көдээ ажыл-агый будурулгелериниң 1966 чылда ажылының түңнелдерин дыңнаан. Депутат бодунуң илеткелинге кызылчылар боттарының бар аргаларын санап көргеш, Улуг Октябрьның 50 чыл ойонга алдар болдурган социалистиг бедик хүлээлгелерин алганын чугаалаан. Оон ынай, хоорайның үлетпүр будурулгелери 1966 чылдың будурулге планын декабрь 23-те 104 хуу күүседтеш, пландан ажыр 882 мүн рубльдин продукциязын будургенин, ылангыя алгы заводунуң, типографияның, хлеб заводунуң, автосептелге заводунуң болгаш өске-даа чамдык будурулгелериниң беш чылдың бирги чылында эки көргүзүглерни чедип алганын демдеглээн.

Хоорүүскомда хамааржып турар көдээ ажыл-агый будурулгелери ийи совхоз болгаш «Тере-Хөл» колхозда ажыл-агый чылын багай эвес дооскан. «Көк-Тей» совхозтуң ажыл-ишчилери эрткен чылын эң эки ажылдаан, алган социалистиг хүлээлгелерин бүгү көргүзүглер талазы-биле күүседткен.

Хоорайның культура амыдыралында улуг өскерилгелерни, ылангыя 2500 ажыг өг-бүле телевидение көрүп турар апарганын демдеглевишаан, депутат ажыл-херекте бар четпестерге, ам-даа шиитпирлеттинмейн турар чугула соругалларга доктааган болгаш оларны амыдыралга боттандырарынга өдепкейлиг киржиринче соңгукчуларны кыйгырган.

Соңгукчулар боттарының депутадынга дыка хөй солун болгаш чугула айтырыгларны салып, оларга тодаргай харыларны алган. Отчёт талазы-биле санал берип, чүве чугаалаан соңгукчулар ажыл-херекте чедиишкиннерни өөрүп деткивишаан, ам-даа оожум шиитпирлеттинип турар, чидиг айтырыгларны, ылангыя аныяк тускай эртемниглерни, черле ажылчы чоннарның амыдырал хандырылгазынче кичээнгейни улгаттырарының чугулазын демдеглээннер.

Соңгукчуларның хуралының соолунде музыка учулищезинин коллективи оларга солун концерт көргүскен.

М. ТКАЧЕВ,
агитпункт эргелекчизи.

Соңгулдага тураскааткан

«Тыва даг-дүгү» тудуг эргелелиниң дөрт дугаар тудуг участогунуң тудугжулары беш чылдың бирги чылын чедиишкиниг дооскаш, ийиги чылдың баштайгы айларында күш-ажылдың темпизин бедиткеннер. Участоктуң ажылчыннары Василий Колчин, Владимир Раздобреев, Владимир Беляшев база оон-даа өскелер ажыл нормазын ай санында ажыр күүседиринге чаңчыл болганнар.

Ол участоктуң тудугжулары дизельдиг электростанцияның тудуун кылырынче киргеш, оон ниити тудуг ажылдарын бо айның эгезинде дооскан. Тудугжулар боттарының күш-ажылчы чедиишкинин келир соңгулдага тураскаадып турар.

Совет-көрей чугаалажыышкыннар

Февраль 15-те Кремльге Көрей Улус-Демократтыг Республиканың болгаш Совет Эвилелиниң чазак төлээлериниң аразында чугаалажыышкыннар эгелээн.

Чугаалажыышкыннарга көрей таладан ККП ТК-ның Политбюрозунуң Президиум кежигүнү, ККП ТК-ның секретары, КУДР-нуң Министрлер кабинединиң Даргазының бирги оралакчызы Ким Ир (төлээлериниң баштыңы), ККП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү, Министрлер кабинединиң Даргазының оралакчызы, КУДР-нуң Эртемнер академиязының президентизи Ли Ден Ок, ККП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнүнге кандидат, национал камгалал министриниң оралакчызы О Дин У болгаш өскелер-даа киржип турар.

Чугаалажыышкыннарга совет таладан СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы К. Т. Мазуров (төлээлериниң баштыңы), СЭКП ТК-ның кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы В. Н. Новиков, СЭКП-ниң Төп ревизия комиссиязының кежигүнү, ССРЭ-ниң ыяш, целлюлоз-саазын болгаш ыяш ажылдап кылыышкын үлетпүрүнүң министри Н. В. Тимофеев болгаш өскелер-даа киржип турар.

Ийи чурттарның аразында экономиктиг болгаш эртем-техниктиг кады ажылдажылганы улам ыңай хөгжүдериниң айтырыгларын чугаалажып турар.

Төлээлериниң аразында ужуражыышкыннар аны-дуңма найыралдың болгаш бот-бодун билчир чоруктуң байдалынга эртип турар.

(СЭТА).

СЫРЫЙ КАТТЫЖЫЫШКЫН, ЧАҢГЫС ЭП-СЕТКИЛ

РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарынга кандидаттарны бүрүткээри округ соңгулда комиссияларының февраль 15-те болган хуралдарынга үргүлчүлээн.

Москва хоорайның Осташкино соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы дуржулга заводунуң будурулге өөредилгезиниң мастери, каннакчы **Иван Ильич Федюшкинни** депутаттың кандидадынга бүрүткээн.

Бабушкин соңгулда округундан депутаттың кандидадынга республиканың уран чүүлдериниң алдарлыг ажылдакчызы, ССР Эвилелиниң Улуг театрының болгаш Кремльде Съездилер ордузунуң директору болгаш уран чүүл удуртукчузу **Михаил Иванович Чулакинни** бүрүткээн.

Владимир областың Ковровск соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы республиканың Дээди Совединиң депутадының кандидадынга СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары **Дмитрий Федорович Устиновту** бүрүткээр деп доктаады хүлээп алган.

Калинин хоорайның Пролетар соңгулда округундан РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары **Александр Николаевич Шелепинни** округ соңгулда комиссиязы бүрүткээн.

Куйбышев областың Тольятти соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязының хуралы болган. Бо округтан Россия Федерациязының Дээди Совединиң депутадының кандидадынга СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары **Михаил Андреевич Сусловту** бүрүткээн.

Омск хоорайның Советск соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы республиканың Дээди Совединиң депутадының кандидадынга СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары **Юрий Владимирович Андроповту** бүрүткээн.

Челябинск областың Миасс соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязының хуралынга РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга СЭКП ТК-ның секретары **Михаил Сергеевич Соломенцевти** бүрүткээн.

Калининград соңгулда округунуң (Москва область) округ соңгулда комиссиязының хуралы болган. Бо округтан депутаттың кандидадынга СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнүнге кандидат, ВЦСПС-тин даргазы **Виктор Васильевич Гришинни** бүрүткээн.

Ярославль хоорайның Ленин соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязының хуралынга РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның секретары **Петр Нилович Демичевти** бүрүткээн.

(СЭТА).

ССРЭ — ВЕЛИКОБРИТАНИЯ

МОСКВА. (СЭТА). ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Дамтыкы чурттар-биле культурлуг харылзаалар талазы-биле комитеттиң даргазының оралакчызы М. М. Песляк баштаан совет төлээлер чоокта чаа Москвадан Лондонче ужудуп үнүшкен. Совет төлээлер 1967—1969 чылдарда ССРЭ биле Великобританиының аразынга культура, эртем болгаш техника талазы-биле кады ажылдажылганын дугайында чугаалажыышкыннарны чорудар.

САЛГАН СОРУЛГАЖЕ — ДЕЛГЕМ БАЗЫМ-БИЛЕ

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында).

ның демдеглээн. Мал болгаш чер ажылының продуктуларын бүдүрериниң болгаш садарының планнары күүсеттинген. Ол чорук бо юбилейлиг чылда улам бедик хүлээлгелер алырынга үндезин болган.

Районнуң партия организациязы байырлалга белеткел дугайында СЭКП ТК-ның доктаалын ажылчы чонга калбаа-биле таныштырган. Оон түнелинде Октябрьниң 50 чылынга алдар болдурган социалистиг чарыш калбарган. Көдээ ажыл-ишчилер, бүдүрүлге ажылдакчылары, тус-тус ажыл-агыйлар болгаш район ниитизи-биле бедиткен хүлээлгени алган.

Парторганизацияларының тайылбырлыг болгаш организастыг ажылдарны күштелдиргенинин түнелинде алган хүлээлгелерни күүседир талазы-биле эдээн ажылдар кылдынган. Бода малдың семиртилгезин экижиткениннен кварталдың эзт планы эки күүсеттинин турар. Чер ажылынга белеткелдер багай эвес, үрезин арыглаашкыны, техника септелгези шапкын чоруп турар.

Ынчалзажок, ажыл-хөректе четпестер хөй деп чугаалааш, эш Харченко мал базы өстүрериниң, оон продуктулуун бедидериниң бар арганларын район чедир ажыглавайн турарын демдеглээн. Ам безин маадың өлүп хораар чоруу бар. Чыл эгезинден бээр «Кызыл тараачын» колхозта 223 баш мал өлген. Бо дээрге ажыл-агыйжы эвес чоруктун, СЭКП райкомунуң, райкүүскомнуң, бүдүрүлге эргелелинин четпес удуртулгазының түнели.

Сүт саалдазы кызырлып турар. «Өөк» совхоз бир инектен сүт саалдазын 51 литр кудулаткан, а чамдык ажыл-агыйлар эрги деннелинде.

Пленум республиканың социалистиг хүлээлгелерин бадылап турарын айыткаш, оратор оон күүселдези чон өртүзүнга масса-политиктиг ажылдан, удуртур организацияларның оперативтиг чоруундан хамаажырын, а оперативтиг эвес чоруктар үүгле район организацияларында эвес, харын республика организацияларында база барын шүүмүүлээн. Сүт-бараан фермазының кудуундан сүт келбестей бээрге, көдээ ажыл-агый, сүт ажыл-агый министерстволарынче телеграмалап, дуза дилээргe, 20 хонук иштинде кылын бербээнин, сүт заводу сливка хүлээп албайн турарындан оон хөйү-биле ажып турарын, ол ышкаш «Сельхозтехниканың» Таңды каттыжыышкынының тракторлар септелгезин өскүм чорудуп турарын ол шүүмүүлээн.

Беш чылдың бирги чылында күрүнеге көдээ ажыл-агый продуктуларын садарының планын район бүгү көргүзүүлер талазы-биле ажыр күүсеткенин Таңды райкүүскомнуң даргазы **Ш. Б. Куулар** чугаалааш, ол дээрге ажылчы чоннарның чүткүлдүг күш-ажылының түнелиг-дир дээрзин демдеглээн. Мурнакчыларның одуруунче үүгле түс-тус кижилер эвес, харын «Межегей» совхозтуң Кара-Булун, Алаак, дүржүлга станциязының № 2, «Революцияның чалбыжы» колхозтуң № 1 фермалары ышкаш будун коллективтер кирип турар.

Районнуң көдээ ажыл-агый бүдүрүлгелери шупту орулгалыг ажылдаан, бүгү колхозтар миллионерлер болган. Орулгаларның өскени-биле ажылчы чоннарның материалдыг байдалы улам экижип, культурлуг деннели бедип турар.

Бир эвес районнуң партия, совет, ажыл-агый организациялары эки ажылдаан болза, чедиишкиннер моондаа хөй турар турган. Харын моон түнелинде малдың өлүп хораар чоруу ам-даа хөй, оон продуктулуу оожум өзүп турар. Тулугнуң байдалы районда багай. Мал кажаларын, малчыннарга бажыңнар, школалар, чунар бажыңнар тудуун кежүп чоруур № 62 механизастаттынган колонна күүсетпээн. Бай-Хаак суурну сугбиле хандырар айтырыг шиитпирлеттинмээн.

Эрткен чылдың ажыл-агый чорудулгаларын түннеп көргеш, Улуг Октябрьның 50 чыл оюнга алдар болдурган социалистиг хүлээлгени район ниитизи-биле алганын дыннаткаш, эш Куулар, ол хүлээлгелер колдуунда шиитпирлеттинмээн айтырыгларже угланган дээрзин демдеглээн.

Чөөн-Хемчиктиң көдээ ажыл-ишчилери 1966 чылда чамдык эки ажылдарны кылган дээрзин районнуң көдээ ажыл-агый бүдүрүлге эргелелинин начальниги **В. С. Борисов** демдеглээн. Күрүнеге сүт, дук, тараа садарының планы күүсеттинген, малдың баш саны өскөн. СЭКП XXII съездизи аттыг колхоз планныг онаалдаларын бүгү көргүзүүлерге ажыр күүсеткен. Ол колхозтуң «Искраның» арыг орулгазы көвүдээн.

1966 ажыл-агый чылының түнелдерин шүүмүүлекчи түннеп көргеш, район чаа бедик хүлээлгелерни алган. Ында кол кичээнгейни черни чөп ажыглаарынче угландырган. Мурнуку чылдарда чер ажыглалы багай бооп келген. Районда 6000 гектар суггаттыг чер орта ажыглаттынмаан.

Район эрткен чылын эзт садар планын күүсетпээн. Бо дээрге мал семиртилгезин багай организастаанының, төрүүр малдың хөй кызыраанының түннели болган. Район 100 баш төрүүр малга 83 хураган, 64 бызаа алганы ону херечилеп турар. Бо чылын кыштың байдалы база берге, мал өлүп хораар чорук бар.

СЭКП ТК-ның байырлалга белеткел дугайында доктаалын танышкаш, районнуң ажылчы чоннары юбилейге алдар болдурган социалистиг хүлээлгелерни алган. Оларны күүседир дээш амдан эгелеп кыымак ажылдап турар. Чижээ, часны тарылгага белеткел багай эвес: 132 трактор септеттинген, XXII съезд аттыг, «Искра» колхозтар септелгени дооскан. Үрезин арыглаашкының чажар ыынарга чедирип турар.

СЭКП Кызыл хооркомунуң бирги секретары **П. Т. Киселев** 1966 чылда хоорайның улетпүр бүдүрүлгелери ниити продукция бүдүрериниң планын хуусаа бетинде күүсеткеш, пландан ажыр 982 муң рубльдиг продукцияның бергенин, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң планы 1,6 хуу ажыр күүсеттингенин чугаалаан. Автоажыл-агыйлар планын тоонна-километр-биле 104 хуу күүсеткен.

Типография, хлеб, алгы, автосептелге заводтары, даараныла комбинады дең-дески эки көргүзүүглерлиг ажылдаан. Ол черлерде социалистиг чарыш калбарган, депшилгелиг чаа чүүлдерни чүткүлдүг шингээдип ап турар. Бүдүрүлгелерде мурнакчыларның саны доктаамал өзүп турар.

Ынчалза-даа, ниити көргүзүүлерниң артында чашының чыдар четпестер хоорай бүдүрүлгелеринде амдаа хөй. Бүдүрүлгелерниң кол фондуларының ажыглалы чавыс. Эрткен чылын ол 18 хуу өскен турда, продукция бүдүрери үүгле 6,8 хуу өскен. Пиво заводу, Улуг-Хем ыяш ажылагый чери бо талазы-биле дыка четпестерлиг, а «Тыва тудуг» трезинин дузалаар бүдүрүлгелер комбинадының кол фондузу 3 хуу өскен турда, продукция бүдүрери 11 хуугa кызырылган.

Продукцияның бөт-үнези ниитизи-биле өскен. Оон түнелинде бүдүрүлгелерниң каражалыг болур чоруу 1 миллион 18 муң рубль четкен. Оларның хөй кезээн эзт комбинады, дузалаар бүдүрүлгелер комбинады эзлеп турар. Бөт-үне чиңедири, камналга, экономия дээш ажыл мурнакчы бүдүрүлгелерде калбарын турза-даа, ону хоорком, хооркүүскөм өске бүдүрүлгелерже ону калбарып шыдаваан.

Хоорайның тудуг организацияларының ажылы онза дүвүренчиг байдалда. 1966 чылда тудуг-монтаж ажылдарының планын үүгле чаңгыс организация күүсеткен, чуртталга тудуунуң ниити планы 46-ла хуу күүсеттинген.

Үстүнде четпестерни шүүмүүлекчи үнелеп көрбүшаан, хоорайның ажылчы чоннары 50 чылга уткуштур чаа хүлээлгелерни алган, партактив хуралынга чугаалашкан. Ында продукция бүдүрериниң чыл планын декабрь 25-те күүседирин болгаш культура-амыдыралдың, тудугпуң хөй ажылдары көрдүнген.

Эрзин районда чаа чара тургустунган «Мөрен» колхозтуң сүт-бараан фермазының эргелекчизи. СЭКП обкомунуң кежигүү **М. Т. Белчээ** бодунуң саналынга эрзинчилерниң эрткен чылда чедип алган түннелерин чугаалаан.

Районнуң ажыл-ишчилери Октябрьның 50 чыл оюнга алдар кылдыр социалистиг хүлээлге алгаш, эзт, сүт, дук бүдүрериниң чыл планын ноябрь 1-ге чедир күүседирин, ажыл-агыйның, культура амыдыралдың чугула хемчеглерин боттандырарын хүлээнгенин дыннаткан.

Эргелекчилеп турарым комсомолчу аныяктарның сүт-бараан фермазында 11 комсомолчу саанчы бар деп ол уламчылаан. Олар боттарының хүлээнген ажылынга чүткүлдүүн көргүспүшаан, хөй-ниити ажылдарынга идепкейлиг киржип турар.

Алдарлыг 50 чылга уткуштур ферма ажылдакчылары социалистиг чарышты калбарткаш, 1967 чылда 105 тонна сүт бүдүрер планын 120 тонна чедирер, чүс инекке онааштыр 96 бызаа алыр, эзт садарының планын ажыр күүседир деп хүлээлгени алган. Алдынган хүлээлгелер күүсеттинген турзун дээш, организастыг ажылдарны чорудуп турар. Малдың ажаалга-чемгерилгелин экижиткен, мал чемин сайзырадып, саванны хайындырып берип турар.

Ыраккы Тожунуң «Совет Тыва» колхозунуң ини ажаакчызы, СЭКП обкомунуң кежигүү **Б. С. Кукуу** бодунуң саналынга ини фермазының ажылдакчыларының юбилейге алдар болдурган чарыжын чугаалаан. Тайга-тандыда ырак чурттап турза-даа, 11 өреге, 24 кижилиг ини ажаакчылары байырлалга уткуштур эрес-соруктуг ажылдаан, бо чылын малды менди кадагалавышаан, төрүүр чүс иниге онааштыр 80—100 анайны алырын хүлээнген деп ол чугаалаан.

Эрткен чылын ини анайларын чедир албаанын демдеглээш, эш Кукуу оон чыддагааны үр чылда бүдүрүкчүлерни солуваан келгенинде деп айыткан.

Иниижилерниң ажыл-амыдыралын чугаалааш, ол малчын, радиоприемниктерге батереяларының садыгларга хөвар үнүп турарын шүүмүүлээн. Ыраккы ини фермазының ажылдакчылары юбилейлиг чылда бедик көдүрлүүшкүн-биле ажылдап турар болгаш Совет эрге-чагырганың 50 чылын төлептиг уткып шыдаар деп ол бүзүреткен.

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың директору **Ч. Б. Ондар** комбинаттың эрткен чылда чедиишкиннерин демдеглээн. Комбинаттың ажылчыннарының аразында социалистиг чарыш калбарган. Оон түнелин квартал санында үндүрүп, мурнакчыларны мактап, шаннап турар.

Октябрьның 50 чылынга белеткел дугайында СЭКП ТК-ның доктаалын ажылчыннарга таныштырган. Ол доктаал кижилерни улам сорук киирип, чаа-чаа күш-ажылчы көдүрлүүшкүнче киирген.

«Тыва даг-дүгү» комбинат бодунуң социалистиг хүлээлгезин ажылдап кылган. Ол хүлээлгелерни партия-ажыл-агый активинге, Уралдың даг-дүгүүлериниң киржилгези-биле чугаалажып көргеш, хүлээп алган болгаш «Урал асбест» комбинат-биле социалистиг чарыштың керээзин чарган.

Хүлээлгелерни ажылдап кылырда бар курлавырны дилеп тыварынче, чөп ажыглаарынче кичээнгейни салган. Ынчангаш, прогулдарны, техниканың аная турар чоруун кызырарының, механизмнерни эң ажыктыг ажыглаарының күсели-биле, немелде хөренги чарыгдавайн турган, 500 тонна сорттуг даг-дүгүн, 50 муң рубльдиг ниити продукциязын, 800 киловатт-шак электроэнергияны пландан ажыр бүдүрер, 400 тонна хөмүр дашты камнап алыр деп көрген. Ак-довуракчыларның төлээлери «Урал асбест» комбинатче дуржулга солчуп, социалистиг чарыш керээзи чарып чорупкан.

Тываның индустриязының баштайгызы даг-дүгү комбинадының негелде херегледдерин тооп көрбес чамдык организацияларны эш Ондар чидии-биле шүүгүмчүлээн. Республиканың «Сельхозтехника» каттыжышкыны бульдозерлер септелгезин чорутпастаан, оон ужурунда 11 бульдозернин үүгле 2-зи ажылдап турар. Электростанцияның одаар хөмүр дажын республиканың одаар чүүл улетпүр эргелели үзүктелдирген. Ону транспорт-биле хандырар ужурлуг автоэргелел машиналар бербээн. Комбинат одаар чүүл сөөртүлгезинче машиналарын киргенинден, даг ажылдарының болгаш өске-даа чүүлдериниң планныг онаалдаларын үзериниче четкен. Ынчангаш бо айтырыгны шалыпкын шиитпирлээри негеттинип турар.

Пленумга оон ынай СЭКП обкомунуң секретары **В. И. Попов**, Каа-Хем райкүүском даргазы **К. С. Очур-оол**, Барыын-Хемчик районнуң бүдүрүлге эргелелинин начальниги **Т. Т. Монгуш**, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинин даргазының орадакчызы **Х. А. Анчима**, СЭКП Бай-Тайга райкомунуң бирги секретары **М. С. Кызыл-оол**, Улуг-Хем райкүүском даргазы **К. Д. Будун-оол** олар санал бергеннер.

Мао Цзэ-дуннуң болгаш оон бөлүүнүң антисоветчи политиказының дугайында

Кижи төрелгетеннің төөгүзүнде баштайгы Совет күрүнеже өжөөнешкек күштерниң кадыг-дошкун халдаашкыннарын шыдажып эртер ужур бистиң партиявыска болгаш бистиң улузувуска эрткен чартык үс чылдың дургузунда чаңгыс эвес удаа таваржып келген. Ынчалза-даа дайынның үелерин, Совет Эвилелинге удур чепсектиг дорт агрессияның үелерин кириштирбейн алыр болза, Кыдаттың амгы удуртукчуларының калбартканы ышкаш, ындыг калчаалыг кампанияны Совет Эвилелинге удур кажан-даа чорутпайн келген деп чугаалап болур.

ККП-ниң удуртукчу болгаленишкининиң политиказының болдурганы кыдат-совет харылзааларның чидигленишкинин тывылган төөгүлүг. Социалистиг чурттарга, акы-дуңма партияларга, делегейниң бүгү хөй-ниитизинге ол база эки билдингир. Бо чугула айтырыг талазы-биле бистиң партиявыстың болгаш Совет чазаавыстың туружу база калбаа-биле билдингир. Бис Кыдат-биле харылзааларны чогумчударынче угланышкынны чайгылыш чокка болгаш шудургу чорудуп, ыйларалдың болгаш кады ажылдажылганың оруунче эглип келирин чедип алырын оралдажып, империализмге удур демисселге, хамыктың мурнунда америк агрессияга удур маадырлыг дайылдажып турар вьетнам улусту деткиринин хөрөөнге бистиң ийи чурттарывыстың болгаш партияларывыстың хөделишкиннериниң чаңгыс эвин организастаары-биле бүгү-ле үүлдерни кылып келген бис.

Политика болгаш экономика талазы-биле совет-кыдат кады ажылдажылганы хөгжүдүр талазы-биле тодаргай хемчегларниң дугайында, күрүне-даа, партия-даа шүүгүмүнүң талазы-биле харылзааларны экижидериниче орукту ажыдып болгу дет чугаалажыышкыннар болгаш ужуражышкыннар дугайында СЭКП ТК-ның болгаш Совет чазактың киирип келген хөй санныг саналдарының болгаш инициативаларының ужур-утказы-даа ында. Делегей ареназынга КУР-нуң дүрүм өзугаар эргелерин камгалаарынче, социалистиг өске-даа чурттарга ышкаш, Кыдатка база-ла социализмни тургузарынга эң таарымчалыг байдалдарны хандырарынче өскерилге чокка угланган бистиң политиказыстың ужур-утказы ында. Адактың сөөлүнде, бистиң партиявыстың туттунуп болгаш шыдажып келгенинин чылдагааны, харын кыдат удуртулганың илергей-ле өжөөнниг халдаашкыннары бар турда безин ажык маргылдажыышкыннардан үр үениң дургузунда чаңгыс талалыг чурумну өзугаар ойталап келгенивистің ужуру-даа ында.

Ынчалза-даа тайбың болгаш чаңгыс аай болур чорук чаңгыс таланың эвес, а ийи талаларның чаагай күзелин негеп турары билдингир болгай. Мао Цзэ-дуннуң болгаш оон бөлүглелиниң күзели кандыг болуп келгенил ышчаш? Харылзааларны экижидеринче угландырган бистиң партиявыстың болгаш чазаавыстың бүгү саналдарын олар улам каржы болгаш калчаа хевир-биле үргүлүү хүлээвээн келген деп чүве билдингир. А Пекиниң политиказы улам өжөөнешкек шынарлыг болуп келген. Интернационалчы хүлээлгени болгаш болуушкуннарның ужур-утказын алырга, чорудээлерни соксаткаш, империализмге удур кады хөделишкиннерге каттыжарының эргежок чугулазын негеп келген черлерге безин социалистиг дем каттыштырылгазының болгаш коммунистиг шимчээшкиниң иштинге даап-бодап алган янзы-бүрү чылдак-биле, а харын-даа мырыңай чылдак чокка чидиг кол хылыжын СЭКП-ге болгаш Совет Эвилелинге удур угландырган демиселди өскүдүп келген. Делегей социализмниң, революстуг шимчээшкиниң, бүгү-ниити тайбың-ның эргеажыктарын камгалаарынга социалистиг өске-даа чурттар-биле кады ССРЭ-ниң ап келген даштыкы политиктиг хөделишкиннерин үргүлүү үзериниче угландырыышкынны, коммунистиг болгаш хосталгалыг шимчээшкиниң база делегейниң демократтыг организацияларын чарылдырарынче угланыышкынны Мао Дзэ-дуннуң бөлүү холунга ажыы-биле алган. Харын оон туржук Пекин социалистиг чурттарның болгаш коммунистиг партияларның иштики херектеринге холгаарлап, партияларның хүрээлелиниге бодунуң чарылдырыкчы бөлүктерин организаставышаан, хоралакчы ажыл-чорудулганы чорударын улам салдык чокка оралдажып эгелээн.

Маоцзэдунчу бөлүктүң политиказы коммунистиг шимчээшкиниң хемчээлдериге идеологтуг чорудээлерниң илередиишкини, дискуссия болуп көзүлүг дег хемчээлди шагда-ла эрткен. СЭКП-ниң болгаш акы-дуңма өске-даа партияларның шүүгүмүнга халдаашкыннар-биле кызыгаарлаттынмайн, ол бөлүк бистиң чуртувуска, бистиң партиявыска, бистиң улузувуска удур политиктиг ажык демиселди чорудуп берген. ККП ТК-ның эрткен чылдың чаңында болган XI пленумунуң болгаш «культура революциязы» дижирги үүлдүн эгелээнинің соонда ол демисел чаа, улам айыылдыг үе-чадаже кирген. Оон оюа чидиглениишкини сөөлүг үеде болганы билдингир болгай.

Маоцзэдунчу удуртулганың антисоветчи ажыл-чорудулгазының кол угланмышкыннарының бирээзи — ол дээрге нүүлүүг пропаганда-дыр. Тайбыңның болгаш социализмниң эрге-ажыктарының дугайында сагыш салыышкын-биле негеттинин келген, Совет күрүнениң даштыкы политиктиг базым бүрүзүн ол пропаганда калчаалыы-биле хажыдын турар. Кыдаттың парлалгазы болгаш радиостанциялары бистиң улузувусту болгаш оон партиязын бужартадыр дээш бар-ла шаа-биле шырбайын турар. Харын оон туржук хөй айларның дургузунда кыдат пропаганда турып турар тургузугну дүжүрер, «Кызыл шөлге Мао Цзэ-дуннуң тугун» азар, ам Кыдатта Мао Цзэ-дуннуң нептерелиг турары ындыг хевирлиг черлик «өзу-чурумну СССРЭ-ге тургузар» дээр кыйгырыттар-биле совет улуска кыжаныр турар.

Ынчалза-даа бистиң партиявыстың болгаш бистиң улузувустуң дайзынларының кажан бир шагда үүлгедирин диттигип турганы бүгү үүлдерден шынарының-даа, бужар-чүдек арганларының-даа талазы-биле ажып турар түүлдүг меге пропагандабиле херектиң ужуру кызыгаарлаттынмас. Кыдат удуртулга антисоветчи шуут хөделишкиннериниң болгаш өнчүк-чөңгээлериниң оруунче кирген. Пекинде совет элчин черин ол хөделишкиннерни болгаш өнчүк-чөңгээлерни доктаамал чорудар чер болдуруп алган. Чоокта чаа элчин черинің ханаларының чанында ийи неделя ажыг үеде үргүлчүлээн чаа кедергей корум-чурум чок чорукту организастаан болгаш элчин черинің ажылдакчыларының ажылдаарына мырыңай шыдажыр аргажок байдалдарны тургускан. Кыдат эргечагырган делегей эргелелиниң турып турар нормаларын болгаш чаңчылдарын эне ыят чокка дорамчылаарынче шилчээнер, харын эң реакцылыг империалистиг күрүнелер безин хаая ол хире дүржоктаныр турган.

Ам үеде ындыг янзылыг өнчүк-чөңгээлериниң «географиязы» дыка калбарган. Мао Цзэ-дун болгаш оон чоок кижилери делегей ареназынга политиктиг хулиганчы чоруктуң хүнүйбинчи аргаларын шилчидери-биле боттарының антисоветчи кыжаныышкынын күүседирин иледе оралдажып турар. Пекинден келген саавырларны өзугаар хөделбишаан, кыдат төлөлекчилер Ханойга, Парижке, Багдадка, Алжирге, Пномпеньге болгаш өске-даа хоорайларга антисоветчи шоп-содааны кылырын оралдажып турган. Харын оон туржук Москваны өнчүк-чөңгээлериниң бирээзиниң чери кылдыр шилип алган турган. А Кызыл шөл болгаш Ленинниң Мавзолейи ышкаш, бүгү ажылчы чоннарга ындыг ыдыктыг чер Москвада-ла болгай.

Кара туразында аажылаашкынның бо даңзызынга хүн бүрү чаа үүлдерни немеп турар. Совет хамаатыларның өг-бүлелериниң Төрээн чуртунче чаныр чоруур үеэзинде Пекин аэродромга хүнүйбиннериниң кижи дыңнап көрбээн кара туразында аажылаашкыны. Москва — Пекин шүүгүмүнда демир орук составтарын хандырып чоруур совет поездилер бригадаларынга удур калчаалыг халдаашкыннар ышкаш, ындыг фактыларны сагындырарга-ла четчир. Вьетнам улустуң маадырлыг демиселинге дузалаары-биле Кыдатты дамчыштыр Вьетнамче бээр совет ажылдакчылар кыдат өнчүк-чөңгээлерге болгаш дорамчылаашкыннарга таваржып турар.

Кыдаттың амгы удуртукчулары антисоветчи үнүүшкүнге он-он муң кижилерни киир тыртып, Мао чызаалаан кижилериниң нүүлдеп турары «ССРЭ-де ханныг сөөкулажыышкын» дугайында хоозун бодалдар-биле оларны төөретпишаан, «улустуң киленгээшкини» дээр үүвенин турганарын оралдажып турар. Бөгүн ол сорулгага Кыдаттың бүгү пропагандисчи машиназының ажыл-чорудулгазы чагыткан. Ол пропагандисчи машина Москвага кыдат хамаатыларга удур аажылаан дээр «дыңналбаан арааттанныг чоруктарның» дугайында чулчуруушкуннарны хүнүүнче бар шаа-биле чулчуруп, «ханныг өренің төлөвирин» негээри-биле кыжаныр, «ханның орвунга хан» дээр лозуңну салып, мөөннешкен элээди уругларны болгаш аныяктарны ыдалаарын шуут үүлгедип турар. Ынчалза-даа аныяктарның бо хөделишкиннерин контрольдап база башкарып турар, а ындыг болганда ол хөделишкиннер дээш долу харысалганы хүлээр апаар өнчүк-чөңгээлериниң өзулуг организакчылары хүнүйбиннерге болгаш цзаофаньчыларга оорганланыр, чаштын шыдавас.

* * *

Кыдат ажылдакчыларның калбартканы антисоветчи кампаниязын хайгаарап көрүп турар бүгү делегейде хөй-хөй кижилерниң угаанында ол кампанияның организакчылары болгаш сорук киирикчилери империалистер эвес, капиталистиг күрүне эвес, харын боттарын коммунистер бис деп адап алган политиктер болуп турар ол факт черле дүүшнес болуп турар. Бо факт шынап-ла кайгамчык эдеп болгаш медерелге дүүжүүр берге. Харын моон ужурунда Пекиниң ол бужар-чуттуг мырыңай дедир барган бодалдарының чылдагаанларын тодарадыры чугула болуп турар.

Совет Эвилелин көөр хөңнү чок чорук-туң кампаниязының организакчылары чүү чедип алыксан турарларын?

Кыдаттың политиказын бо хүннерде башкарып турар кижилер болза кыдат улусту ССРЭ-те өжөөтен угаан-бодалга үүгле кижизидер эвес, харын база совет-кыдат харылзааларны бизинге чедир чидиглендирер, а эчизинде барын херекти ол харылзааларның шуут үстүүгүнге чедирер деп ындыг сорулганы боттарының мурнунда салып турар-дыр дээрзин фактылар чугаалап турар. Ынчалза-даа ындыг базының уржуктары дээш харысалгадан сезингеш, олар болза шуут дорт хөделиридеп дидимнейн, делегейниң хөй-ниитизин мегелээр, кыдат улусту мегелээр, совет-кыдат харылзааларның чидигленин турарының буруузу маоцзэдунчу бөлүктө эвес, харын Совет Эвилелинде дээр чергези-биле кыдат улусту бүзүредир төлээде, харылзааны үзериче Совет Эвилелин чөңгээ-биле ыдалаарын оралдажып турарлар. Ылаңгыя чоокта чаа Пекинге болган антисоветчи митингиге Чжоу Энь-лайның болгаш Чэнь Иниң чугааларының уткалары харын ындыг болган.

Моон-биле холбаштыр өске бир айтырыг турып келир: Мао Цзэ-дуннуң бөлүглелинге ындыг чидиглениишкининиң херээ чүл, ол кандыг сорулганы салып турарыл? Бо айтырыгга харыны Кыдаттың амгы удуртулгазының бүгү-ле национализмиг, улуг күрүнезирек политиказындан дилеп тывар херек.

Ындыг политика болза маоцзэдунчу бөлүктү марксисчи-ленинчи партиялар-биле, хамыктың мурнунда СЭКП-биле харылзааларны чидиглендиреринче чайлаш чок албадаар апаар дээрзин каш чыл бурунгаарла тодаргай болу берген турган. Ол бөлүк национализмиг, улуг күрүнезирек угланышкынны турун алгаш, социалистиг лагерьни база делегейниң революстуг шимчээшкинин боттарының эрге-ажыктарынга чагыткан алыр, марксизм-ленинизмдеп хоорлуру болуп турар бодунуң политиктиг шүүгүмүн оларга дегээр дээш демиселди эгелээн.

Бистиң партиябыс делегейге бедик аттыг, «Искра» колхозтар септелгени дооскан. Үрезин

ындыг демдеглээн. Мал болгаш чер ажылының продуктуларын бүдүрериниң болгаш садарының планнары күүсеттинген. Ол чорук бо юбилейлиг чылда улам бедик хүлээлгелер алырынга үндезин болган.

Районнуң партия организациязы байырлалга белеткел дугайында СЭКП ТК-ның доктаалын ажылчы чонга калбаа-биле таныштырган. Оон түнелинде Октябрьниң 50 чылынга алдар болдурган социалистиг чарыш калбарган. Көдээ ажыл-ишчилер, бүдүрүлге ажылдакчылары, тус-тус ажыл-агыйлар болгаш район ниитизи-биле бедиткен хүлээлгени алган.

Парторганизацияларының тайылбырлыг болгаш организастыг ажылдарны күштелдиргенинин түнелинде алган хүлээлгелерни күүседир талазы-биле эдээн ажылдар кылдынган. Бода малдың семиртилгезин экижиткениннен кварталдың эзт планы эки күүсеттинин турар. Чер ажылынга белеткелдер багай эвес, үрезин арыглаашкыны, техника септелгези шапкын чоруп турар.

Ынчалзажок, ажыл-хөректе четпестер хөй деп чугаалааш, эш Харченко мал базы өстүрериниң, оон продуктулуун бедидериниң бар арганларын район чедир ажыглавайн турарын демдеглээн. Ам безин маадың өлүп хораар чоруу бар. Чыл эгезинден бээр «Кызыл тараачын» колхозта 223 баш мал өлген. Бо дээрге ажыл-агыйжы эвес чоруктун, СЭКП райкомунуң, райкүүскомнуң, бүдүрүлге эргелелинин четпес удуртулгазының түнели.

Сүт саалдазы кызырлып турар. «Өөк» совхоз бир инектен сүт саалдазын 51 литр кудулаткан, а чамдык ажыл-агыйлар эрги деннелинде.

Пленум республиканың социалистиг хүлээлгелерин бадылап турарын айыткаш, оратор оон күүселдези чон өртүзүнга масса-политиктиг ажылдан, удуртур организацияларның оперативтиг чоруундан хамаажырын, а оперативтиг эвес чоруктар үүгле район организацияларында эвес, харын республика организацияларында база барын шүүгүмүүлээн. Сүт-бараан фермазының кудуундан сүт келбестей бээрге, көдээ ажыл-агый, сүт ажыл-агый министерстволарынче телеграмалап, дуза дилээргe, 20 хонук иштинде кылын бербээнин, сүт заводу сливка хүлээп албайн турарындан оон хөйү-биле ажып турарын, ол ышкаш «Сельхозтехниканың» Таңды каттыжыышкынының тракторлар септелгезин өскүм чорудуп турарын ол шүүгүмүүлээн.

Беш чылдың бирги чылында күрүнеге көдээ ажыл-агый продуктуларын садарының планын район бүгү көргүзүүлер талазы-биле ажыр күүсеткенин Таңды райкүүскомнуң даргазы **Ш. Б. Куулар** чугаалааш, ол дээрге ажылчы чоннарның чүткүлдүг күш-ажылының түнелиг-дир дээрзин демдеглээн. Мурнакчыларның одуруунче үүгле түс-тус кижилер эвес, харын «Межегей» совхозтуң Кара-Булун, Алаак, дүржүлга станциязының № 2, «Революцияның чалбыжы» колхозтуң № 1 фермалары ышкаш будун коллективтер кирип турар.

Районнуң көдээ ажыл-агый бүдүрүлгелери шупту орулгалыг ажылдаан, бүгү колхозтар миллионерлер болган. Орулгаларның өскени-биле ажылчы чоннарның материалдыг байдалы улам экижип, культурлуг деннели бедип турар.

Бир эвес районнуң партия, совет, ажыл-агый организациялары эки ажылдаан болза, чедиишкиннер моондаа хөй турар турган. Харын моон түнелинде малдың өлүп хораар чоруу ам-даа хөй, оон продуктулуу оожум өзүп турар. Тулугнуң байдалы районда багай. Мал кажаларын, малчыннарга бажыңнар, школалар, чунар бажыңнар тудуун кежүп чоруур № 62 механизастаттынган колонна күүсетпээн. Бай-Хаак суурну сугбиле хандырар айтырыг шиитпирлеттинмээн.

Эрткен чылдың ажыл-агый чорудулгаларын түннеп көргеш, Улуг Октябрьның 50 чыл оюнга алдар болдурган социалистиг хүлээлгени район ниитизи-биле алганын дыннаткаш, эш Куулар, ол хүлээлгелер колдуунда шиитпирлеттинмээн айтырыгларже угланган дээрзин демдеглээн.

Чөөн-Хемчиктиң көдээ ажыл-ишчилери 1966 чылда чамдык эки ажылдарны кылган дээрзин районнуң көдээ ажыл-агый бүдүрүлге эргелелинин начальниги **В. С. Борисов** демдеглээн. Күрүнеге сүт, дук, тараа садарының планы күүсеттинген, малдың баш саны өскөн. СЭКП XXII съездизи аттыг колхоз планныг онаалдаларын бүгү көргүзүүлерге ажыр күүсеткен. Ол колхозтуң «Искраның» арыг орулгазы көвүдээн.

1966 ажыл-агый чылының түнелдерин шүүгүмчүлекчи түннеп көргеш, район чаа бедик хүлээлгелерни алган. Ында кол кичээнгейни черни чөп ажыглаарынче угландырган. Мурнуку чылдарда чер ажыглалы багай бооп келген. Районда 6000 гектар суггаттыг чер орта ажыглаттынмаан.

Район эрткен чылын эзт садар планын күүсетпээн. Бо дээрге мал семиртилгезин багай организастаанының, төрүүр малдың хөй кызыраанының түннели болган. Район 100 баш төрүүр малга 83 хураган, 64 бызаа алганы ону херечилеп турар. Бо чылын кыштың байдалы база берге, мал өлүп хораар чорук бар.

СЭКП ТК-ның байырлалга белеткел дугайында доктаалын танышкаш, районнуң ажылчы чоннары юбилейге алдар болдурган социалистиг хүлээлгелерни алган. Оларны күүседир дээш амдан эгелеп кыымак ажылдап турар. Чижээ, часны тарылгага белеткел багай эвес: 132 трактор септеттинген, XXII съезд аттыг, «Искра» колхозтар септелгени дооскан. Үрезин

организация күүсеткен, чуртталга тудуунуң ниити планы 46-ла хуу күүсеттинген.

Үстүнде четпестерни шүүгүмчүлекчи үнелеп көрбүшаан, хоорайның ажылчы чоннары 50 чылга уткуштур чаа хүлээлгелерни алган, партактив хуралынга чугаалашкан. Ында продукция бүдүрериниң чыл планын декабрь 25-те күүседирин болгаш культура-амыдыралдың, тудугпуң хөй ажылдары көрдүнген.

Эрзин районда чаа чара тургустунган «Мөрен» колхозтуң сүт-бараан фермазының эргелекчизи. СЭКП обкомунуң кежигүү **М. Т. Белчээ** бодунуң саналынга эрзинчилериниң эрткен чылда чедип алган түннелерин чугаалаан.

Районнуң ажыл-ишчилери Октябрьның 50 чыл оюнга алдар кылдыр социалистиг хүлээлге алгаш, эзт, сүт, дук бүдүрериниң чыл планын ноябрь 1-ге чедир күүседирин, ажыл-агыйның, культура амыдыралдың чугула хемчеглерин боттандырарын хүлээнгенин дыннаткан.

Эргелекчилеп турарым комсомолчу аныяктарның сүт-бараан фермазында 11 комсомолчу саанчы бар деп ол уламчылаан. Олар боттарының хүлээнген ажылынга чүткүлдүүн көргүспүшаан, хөй-ниити ажылдарынга идепкейлиг киржип турар.

Алдарлыг 50 чылга уткуштур ферма ажылдакчылары социалистиг чарышты калбарткаш, 1967 чылда 105 тонна сүт бүдүрер планын 120 тонна чедирер, чүс инекке онааштыр 96 бызаа алыр, эзт садарының планын ажыр күүседир деп хүлээлгени алган. Алдынган хүлээлгелер күүсеттинген турзун дээш, организастыг ажылдарны чорудуп турар. Малдың ажаалга-чемгерилгелин экижиткен, мал чемин сайзырадып, саванны хайындырып берип турар.

Ыраккы Тожунуң «Совет Тыва» колхозунуң ини ажаакчызы, СЭКП обкомунуң кежигүү **Б. С. Кукуу** бодунуң саналынга ини фермазының ажылдакчыларының юбилейге алдар болдурган чарыжын чугаалаан. Тайга-тандыда ырак чурттап турза-даа, 11 өреге, 24 кижилиг ини ажаакчылары байырлалга уткуштур эрес-соруктуг ажылдаан, бо чылын малды менди кадагалавышаан, төрүүр чүс иниге онааштыр 80—100 анайны алырын хүлээнген деп ол чугаалаан.

Эрткен чылын ини анайларын чедир албаанын демдеглээш, эш Кукуу оон чыддагааны үр чылда бүдүрүкчүлерни солуваан келгенинде деп айыткан.

Иниижилерниң ажыл-амыдыралын чугаалааш, ол малчын, радиоприемниктерге батереяларының садыгларга хөвар үнүп турарын шүүгүмчүлээн. Ыраккы ини фермазының ажылдакчылары юбилейлиг чылда бедик көдүрлүүшкүн-биле ажылдап турар болгаш Совет эрге-чагырганың 50 чылын төлептиг уткып шыдаар деп ол бүзүреткен.

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың директору **Ч. Б. Ондар** комбинаттың эрткен чылда чедиишкиннерин демде

50 Революцияның ШЫНЧЫ КАМГАЛАКЧЫЗЫ

Октябрьның социалистиг Улуг революциязынга белеткелдің үеэинде большевик партияның тургусканы Кызыл гвардия (ажылчыннарның чепсектиг отрядтары) солдаттарның болгаш матростарның революсчу отрядтары-биле кады шиитпирлиг күш болган, ол гвардияның дузазы-биле Россияның бүгү девискээринге Совет эрге-чагырганы тургускан болгаш контрреволюстуг үймээннерни баскан. Ынчалзажок империалистиг күрүнелерниң болгаш ак-гвардейжи аг-шеригниң хал даашкынындан Кызыл гвардия аныяк Совет чуртту камгалап шыдаваан. Ооң ужурунда Октябрьның тин лээпиниң мырыңай соон дарый парталының ТК-зы болгаш Совет чазак армияны тургузуп эгелээн. Революцияның соонда ийи-ле хонгаанда, 1917 чылдың октябрь 26-да (ноябрь 8-те) тургустунган Улус Комиссарларының Чөвүлелиниң составынга шериг болгаш далай херектериниң талазы-биле комитет тургустунган.

«АМГЫ БАЙДАЛДА СОРУЛГА КАНДЫГ АРГА-БИЛЕ, КАНДЫГ БАЙДАЛДЫГ ШИИТПИРЛЕТТИНГЕН ТУРУП БОЛУРУНЧЕ БҮДҮҮ, САГЫШ ДААП, ШЕНЕЛДЕ ЧУРУМУ-БИЛЕ ЧОРБУШААН, ДУРЖУЛГАДАН ДУРЖУЛГАЖЕ ШИЛЧИП, ЭКИ-ТУРАНЫҢ АРМИЯЗЫН ТУРГУЗАРЫН ШЕНЕП КӨРГЕН БИС. А СОРУЛГА БИЛДИНГИР ТУРГАН. СОЦИАЛИСТИГ РЕСПУБЛИКАНЫ ЧЕПСЕКТИГ АРГА-БИЛЕ КАМГАЛАВАС БОЛЗА, ДОГУННАП-ДАА ШЫДАВАС ТУРГАН БИС».

В. И. ЛЕНИН.

ЭРГИ КОРУМ-ЧУРУМНУ ЧОК КЫЛГАНЫ

«Армияда мурнундагы дең эргелиг эвес чоруктуң бүгү артышкыннарын эң дүрген болгаш шиитпирлиг чок кылыр дугайында революсчу чонну тура-соруун боттандырбышаан, Улус Комиссарларының Чөвүлелиниң доктаадыры болза:

«Ефрейтор аттан генерал атка чедир армияда бүгү-ле албан-дужаалдарны болгаш аттарны дүжүрер. Россия Республиказының армиязы ам революсчу армияның хүндүлүг адын эдилээн хостуг болгаш бот-боду-биле дең эргелиг хамаатылардан тургустунар.

Мурнундагы албан-дужаалдар болгаш аттар-биле холбаалыг бүгү-ле артык эргелер, база бүгү-ле даштыкы ылгалдар ышкаш, күш чок болур».

(Улус Комиссарларының Чөвүлелиниң хуралының 1917 чылдың декабрь 15 (28)-те хүлээн алган декрединден).

* * *

«Күш-ажылчы улустуң тура-соруунга бараан болган армия ол тура-соруктуң дээди илередикчизи — Улус Комиссарларының Чөвүлелинге чагыртыр.

Шериг кезээнин болгаш оларның каттыжышкыннарының тус бүрүзүнге бүгү-ле бүрүн эрге-чагырга чогуур солдаттар комитеттеринге болгаш Советтерге хамаарлыр, база бүгү-ле даштыкы ылгалдар ышкаш, күш чок болур».

(Улус Комиссарларының Чөвүлелиниң хуралының 1917 чылдың декабрь 15 (28)-те хүлээн алган декрединден).

* * *

«Күш-ажылчы улустуң тура-соруунга бараан болган армия ол тура-соруктуң дээди илередикчизи — Улус Комиссарларының Чөвүлелинге чагыртыр.

Шериг кезээнин болгаш оларның каттыжышкыннарының тус бүрүзүнге бүгү-ле бүрүн эрге-чагырга чогуур солдаттар комитеттеринге болгаш Советтерге хамаарлыр...

Командылаар составты болгаш албан-дужаалдыг кижилерни соңгуп алыр чуруму тургузаар. Полктуунга чедир командирлерни боттарының салбырлары, взводтары, ротаалары, командылары, эскадроннары, батареялары, дивизионнары болгаш полктары ниити бадылаашкын-биле соңгуп алыр. Полктуундан өрү, дээди кол командылакчы чедир командирлерни чогуур съездилерге азы чогуур комитеттерниң чанында чөвүлел хуралдарга соңгуп алыр».

(Улус Комиссарларының Чөвүлелиниң 1917 чылдың декабрь 15 (28)-те декрединден.

Октябрьның чаалап алыышкыннарын камгалаарынга

(Улус Комиссарларының Чөвүлелиниң декрединден)

I.

Ону барымдаалаш, Улус Комиссарларының Чөвүлелиниң доктаадыры болза: «Ажылчын-тараачын Кызыл Армия» деп ат-биле чаа армияны дараазындагы үндезиннерге организастаар:

1. Ажылчын-тараачын Кызыл Армия ажылчы массаларның эң не медерелдиг болгаш организастыг элементилериннен тургустунар.

2. Россия Республиказының 18-тен куду эвес назылыг бүгү хамаатыларының ооң хүрээлеринге кирери ажык. Октябрь революциязының, Совет эрге-чагырганың болгаш социализмниң чаалап алыышкыннарын камгалаарынга бодунуң күжүн, бодунуң амы-тынын бээринге белен кижи бүрүзү Кызыл Армияга кирип болур. Кызыл Армияның хүрээлеринге кирер төлээде, шериг комитеттериниң азы Совет эрге-чагырганың платформазында турар хөй-ниитичи демократтыг организацияларның, партия азы профессионал организацияларының, азы бети дээрге-ле, ол организацияларның ийи кежигүнүнүң рекомендациялары эргежок чугула. Бүдүн кезектери-биле кирип турарының үеэинде бүгү кижилерниң холга алыышкыны болгаш ат барымдаалап бадылаашкын негеттинер.

II.

1. Ажылчын-тараачын Кызыл Армияның дайынчылары күрүненің долу хандырылгазынга турар болгаш ооң кырынга немей айда 50 рубль алыр.

2. Кызыл Армияның солдаттарының өг-бүлелериниң мурнунда оларның азыралынга турган ажыл кылып шыдавас кежигүннери Совет эрге-чагырганың чер-чер органнарының доктаалдарын ёзугаар чер-черниң хереглел нормаларын барымдаалап, бүгү-ле эргежок чугула чүүлдер-биле хандыртынар.

III.

Ажылчын-тараачын Кызыл Армияның Дээди удуртур органы Улус Комиссарларының Чөвүлели болур. Армияны шуут удуртуун болгаш эргелеп башкарарын шериг херектериниң талазы-биле Комиссариатка, ооң чанында тургускан Бүгү-россияның онза коллегизынга мөөнээр.

(Улус Комиссарларының Чөвүлелиниң 1918 чылдың январь 15(28)-те хуралынга хүлээн алган декрет).

Дээди Шериг Чөвүлелиниң дужаалы.

Улус Комиссарларының Чөвүлелиниң тургусканы Дээди Шериг Чөвүлели 1918 чылдың март 21-де Кызыл Армияга соңгулдалыг болур чоруктуг күш чок болдурар дугайында дужаал үндүрген.

—⊙—

...ЧОН КӨДҮРЛҮП ТУР...

ПЕТРОГРАД. Герман дээрбечилериниң дээрбечи халдаашкыны найысыладыг ажылчын чонун хайныктырып үндүрген. Октябрь хүннери каракка база дагын көстүп келди. Петроград база дагын чепсектиг ажылчыннар-биле долдунган, найысыладыг пролетариады база дагын тулчуушкунга белеткенип тур.

«Вулкан» завод 500 кижилиг. Сестрорецкий—600 кижилиг отрядты бээр, Балтий заводу 50 чедир харлыг бүгү ажылчыннарны мобилизастаарын доктааткан, 2-ги Хоорай району фронтуже 2.000 кижи чорудар...

Айтышкыннар, тайылбырлар алыр дээш бөлүк-бөлүк чепсектиг кижилер чер болгандан Смольныйже чоруп турлар. Ажылчыннарның болгаш солдаттарның чепсектиг отрядтарының савын ылап адаары ам дээрезинде берге-дир. Чер болганда митингилер болгаш хуралдар эртип турар... Даштыкы буржуазияга болгаш ооң дээрбечилериге удур найысыладыг пролетариады сүрлүг болгаш күчүлүг көдүрүп үнүп турар.

(«Ажылчын болгаш тараачын Кызыл Армия болгаш Флот» деп солундан. 1918 чылдың февраль 27).

МОСКВА. Мурнундагы Гужон заводунуң ажылчыннары болгаш албан-хаакчылары бистер, 4 муң кижи, дыка хөй ораторларның чугааларын дыңнаап, база ажылчын-тараачын Россияда амгы берге байдалды көргеш, доктааткан-ывыс болза: фронт чорударыбиле Кызыл Армияның партизан отрядтарын дораан организастап кирер. Отрядтарны доп-дораан организастаарын завод комитединге дагзыр...

УРАЛ. Янзы-бүрү черлерден — Уралдың заводтарындан, хоорайларындан Социалистиг Кызыл армияны тургузар дугайында хөй санныг телеграммалар область Советиниң күүсекчи комитединге кээп турар.

Ажылчы массаларың революсчу көдүрлүүшкүнү бедик, ынчангаш чер болганда эки турачыларны бижип даңзылаары чедиишкиниг чоруп турар. Кашдаа роталарны тургускан Пермьден дыңнаткан.

Чаагай дуза чедиреринің сестралары областың шериг комиссариадынга херек бе база туттурган шеригдерден Кызыл Армияга кирерин күзээннерден отряд тургузуп болур бе деп, Алапаевск Соведи айтырып турар.

(«Уральский рабочий» солундан, 1918 чылдың март 6).

Кызыл Армияның төрүттүнген хүнү

Петроград Совединиң күүскому февраль 23-ту «Социалистиг Ада-чуртту камгалаарының хүнү» кылдыр чарлаан. Февраль 24-че дунеде безин Кызыл Армияга кирер деп 35 муң чыгам эки-турачылар хоорайга бижиткен.

1918 чылдың февраль 23—ажылчыннарның болгаш тараачынларның күрүнезин камгалаарынче чоннуң күжүн массалыг мобилизастаарының хүнү — Совет Чепсектиг Күштерниң төрүттүнген хүнү апарган.

1919 чылдан бээр февраль 23-ту Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң байырлалының хүнү кылдыр демдеглеп турар.

Дайынчының даңгыраа

«Мооң адаанда адым салган кижи мен, ажылчын-тараачын социалистиг республиканы камгалаарының платформазынга турушпушаан, Социалистиг Кызыл Армияның хүрээлеринге кирбишаан, алды айларның дургузунда хүлээнирим болза:

1. Иштики-даа, даштыкы-даа фронтуларга ангы демиселинге таваржып болгу дег бүгү-ле аар-бергелерни чугаа чокка эрттирип, ангы талазы-биле эрге-ажыктарның камгалакчыларының хүлээлгезин күүседир.

2. Соңгуттурган-даа, Совет эрге-чагыргадан томуйлаттырган-даа начальниктерниң болгаш комиссарларның бүгү дужаалдарын чугаа чокка күүседир...

3. Меңээ онааган бүгү хүлээлгелерни ак сеткилдиг күүседир: чыскаалды каггаш чорбас, ырбавас, шөлээже кара тура-биле чорбас, албан-хүлээлге эрттирип турган черни ээн каггаш чорбас болгаш тулчуушкун үеэинде чаштынмас...»

(1918 чылдың эгезинде Кызыл Армияга кирип турган эки турачыларның берип турган хүлээлгелериннен).

«Совет республиканың хамаатызы, күш-ажылчы чоннун оглу мен, Ажылчын болгаш Тараачын армияның дайынчызы атты бодумга ап тур мен.

Россияның болгаш бүгү делегейниң ажылчын аңгыларының мурнунга ол атты алдарлыы-биле эдилээрин, шериг хереэн ак сеткилдиг өөренирип база үрелип баксыраар болгаш оорлап, самчыгдаар чоруктардан чоннун болгаш шеригниң эт-хөреңгизин карак огу дег кылдыр камгалаарын хүлээнип тур мен...

Күжүмну-даа, амы-тынымны-даа харамнанмайн, бүгү дайынларның талазындан кандыг-даа айыылдардан болгаш халдаашкынардан Совет республиканы камгалаар дээш, Россияның Совет республиказы дээш, социализм болгаш улустарның акы-дуңма ёзузу дээш демиселге ажылчын болгаш тараачын чазактың баштайгы кыйгырыын ёзугаар-ла кириптеримни хүлээнип тур мен.

Бир эвес бодумнуң бо шиитпирлиг аазаашкынымдан кара сагыш-биле ойталаар болзумза, мээң улуг-хуум бүгү-ниити киленнеп көрүүшкүн болур болгаш революсчу хөөлүнүң кадыг холу мени шаажылаар».

(Кызыл Армияга кирип турган дайынчыларның байырлалдыг аазаашкынындан. 1918 чылдың апрель 22-де Бүгү-Россияның Төп Күүсекчи Комитеди бадылаан).

В. И. ЛЕНИН КИРИШКЕН

Москва хоорайның Замоскворецк районунуң шериг кезектериниң—1-ги кавалерисчи партизан полгунуң, Варшаваның революсчу кызыл полгунуң, Москваның тускай таңдыыл дружиназының, Москваның 3-кү болгаш 4-кү революсту совет полтарының, онза угланыышкынның отрядының болгаш ооң-даа өскелериниң даңгырак хүлээп алырының ёзулалынга 1918 чылдың май 11-де В. И. Ленин киришкен. Аңаа В. И. Ленин доңчу чүве чугаалаан, кызыл-гвардейжилерге байыр чедирген болгаш биске күштүг Кызыл Армия чүге херек апаргының дугайын чугаалаан.

(«В. И. Ленин. Биографиялыг хроника» деп парлаарынга белеткеп турар номдан).

Интервенцияның эгелээни

1918 чылдың март 6-да «Глория» дээр англи крейсерден Мурманскиге далай чадаг шерининиң 170 кижилиг отряды дүжүртүнген, ол дээрге интервентилериниң — даштыкы халдакчыларның баштайгы отряды болган. Англи крейсер «Кохрэйнниң» база бир отряды март 14-те аңаа кээп дүжүртүнген. «Адмирал Об» дээр француз крейсер март 18-те Мурманскиниң портунче кирген болгаш десант шерин дүжүргген.

Апрель 5-те япон флоттуң командылакчызы Владивостокка чепсектиг десант шерин дүжүргген.

Май 24-те «Олимпия» дээр америк крейсер десант шериглиг Мурманск портунга келген...

Көдээ ядыларның полугу Чөвүн фронтуже чоруптарының мурнуу чарында. 1918 чыл.

Баштайгы чшик артиллерия батареязы фронтуже чоруп тур. 1918 чыл.

В. И. Ленинниң инициативазын ёзугаар Царицынның маадырлыг камгалалының тургускан Волга флотилиязының дайынчы суднолары үеэинде, Царицын, 1918 чыл.

СЭТА-нын фотохрониказы.

„Социалистиг Ада-чурт айыылда“

Чаа дайынның шылгалдаларындан шагыырап, ырбазыраан чуртту камгалап алыр дээш, аажок улуг каража-когаралга уткуштур барып, тайбың дугайында немецтериниң негелделеринге ат салырынга чөпшээрежип турарывыстың дугайын оларга чарладывыс. Бистиң парламентерларывыс февраль 20 (7)-де Режицадан Двинскиже чоруткан, мынчага дээр харыы чок тур. Немец чазак харыыны оожумнадып турары илдең-дир. Тайбыңны ол илергей-ле күзевейн турар. Бүгү чуртларның капиталистериниң дээлгэлын күүсетипшаан, герман милитаризм орус болгаш украин тараачыннарны боой тударын, черни помещиктерге, фабрикаларны болгаш заводтарны банкирлерге, эрге-чагырганы монархияга эгидип бээрин күзеп турар. Герман генералдар Петроградка болгаш Киевке боттарының «корум-чурумун» тургузарын күзеп турар. Советтериниң социалистиг республиказы эң улуг айыылда турар-дыр.

Улус Комиссарларының Чөвүлелиниң доктаадыры болза:

1) Чурттуң бүгү күжүн болгаш хөреңгилерни революсчу камгалалдың хереэнге чүмү-биле бээр. 2) Туруш бүрүзүн ханның сөөлгү дамдызынга чедир камгалаарын бүгү Советтериниң болгаш революсчу организацияларының хүлээлгезин болдурар. 3) Демир орук организациялары болгаш оларның-биле холбаалыг Сөөттер орук харылзааның аппарадын дайынларының ажыглаан турарынга бүгү күш-биле шаптыктаар; дедир аткаарларының үеэинде оруктараы чок кылыр, демир орук бажыңнарын чаза тепсир болгаш өртедир; бүгү шимчээр составты—вагоннарны болгаш паровозтарны—чурттуң ханылынче, төөн талаже саат чок чорудар хүлээлгелиг. 4) Тараанын болгаш черле аъш-чемниң бүгү-ле курлавырларын, дайынның холунга кирип болурунуң айыылы билдине берген кандыг-даа үнелиг эт-хөреңгини чугаа чокка чок кылган турар ужурлуг; ону хайгаарап көөрүн чер-черниң Советтеринге оларның даргалары шуут харыысалгалыг кылдыр хүлээдир. 5) Петроградтың, Клевтиң база чаа фронтуунуң шугуму-биле чоруткан бүгү хоорайларның, черлериниң болгаш суурларның ажылчыннары болгаш тараачыннары шериг специалистериниң удуртулгазы-биле оңгулар казар батальоннарны мобилизастаар ужурлуг. 6) Буржуаз аңгының ажыл кылып шыдаар бүгү кежигүннери, ар болгаш хереэжен кижилер кызылгвардейжилериниң хайгааралы-биле ол батальоннарга кирген турар ужурлуг; удурланганнарны—боолап кааптар. 7) Революсчу камгалалдың хереэнге удурланышкак болгаш немец буржуазияның талазынга туруп ап турар, а ол ышкаш империалистиг аг-шеригниң халдаашкынын Совет эрге-чагырганы дүжүреринің сорулгаларынга ажыглаарын күзеп турар бүгү ном үндүрер черлерни хаар; ол ном үндүрер черлериниң ажыл кылып шыдаар редакторларын болгаш ажылдакчыларын оңгулар казарынга болгаш өске-даа камгалал ажылдары кылырынга мобилизастаар. 8) Дайзын агентилерни, чижеңсадыгжыларны, оорлакчыларны, хулиганнарны, контрреволюстуг агитаторларны, герман шпионнарны кемниг херек үүлгедип турган черинге-ле боолап кааптар.

Социалистиг Ада-чурт айыылда! Социалистиг Ада-чурт делгерезин! Делегейниң социалистиг революциязы делгерезин!

(Улус Комиссарларының Чөвүлели. 1918 чылдың февраль 21).

Петроград.

Алдарлыг дайынчы орук...

Саннар болгаш фактылар

★ 1918 чылдың июньда Кызыл Армия 450 муң кижилиг, а 1920 чылдың чайынында — 5 миллион чыгам кижилиг турган.

✦ Хамааты дайынның чылдарында Кызыл Армияның хүрээлеринге 300 муң коммунистер турган, оларның аразындан 200 муң кижи партийжи мобилизация ёзугаар барган.

✦ 1918 чылдың мартта Ажылчын-тараачын Кызыл Армия 13, 1920 чылдың октябрьда—155 өөредилге черлериг турган. Ол үениң дургузунда 60 муң чыгам кызыл командирлерни белеткээн, а ол ышкаш эрги армияның хөй санныг офицерлерни болгаш шериг дүжүметтерни Кызыл Армияже хандыкшыткан.

★ Совет эрге-чагырганың дайынларынга удур Кызыл Армияның полктары-биле кожа интернационалчы кезектер эрее-маадырлыг тулчуп чоруп турган. Олар венгрлерден, чехтерден, нементерден, кыдаттардан, корейлерден, сербилерден, болгарлардан, өске-даа улустарның төлээлекчилериннен тургустунуп турган.

★ Хамааты дайынның ийи чартык чылының дургузунда, 1918 чылдың чайынындан 1920 чылдың төнчүзүнге чедир, үлетпүр черн фронтуга 1 миллион ажыг винтовкаларны, 13,6 муң пулеметтарны, 840 миллион октарны, 850 ажыг улуг бооларны, өске-даа хөй дайынчы техниканы берген.

✦ 1918 чылдың март 23-те чуртту дээди шериг эргелениң төлээлекчилери Совет республиканың чепсектиг күштерин организастаарының төлевилелин көрген. Чадаг шериг дивизиязы үш бригадалыг, бригада — ийи полктуг, полк—үш батальонлуг, батальон—үш роталыг болур деп шиитпирлээн. Чадаг шериг дивизиязының кижизиниң ниити саны—26.972 кижи болур дээн.

✦ 1918 чылдың ноябрьның төнчүзүнде Совет чазак шериг албанныларга хептиң чаңгыс аай хевирин армияга турар кылдыр бадылаан болгаш күштүг болдуруп чоруткан. Революсчу шериг демдээн — беш адырлыг кызыл сылдысты эдилээрин ынчан бүгү шериг албан-ныларга дужааган турган.

✦ Эрее-маадырлыг болгаш дядим болганы дээш хамааты дайынның үеэинде 14 муң дайынчыларны болгаш командирлерни Кызыл Тук орден-биле шаңнаан.

✦ Хамааты дайынның төнчүзүнге чедир Кызыл Армияга 575 муң аттар бар турган, а олардан 475 муң аттар фронтуга турган.

Совет күрүнениң Чепсектиг Күштериниң канчаар тургустунуп келгениниң дугайында СЭТА-ның чорудуп берген материалдарын барымдаалап, бо арынны Октябрьның 50 чылынга уткуштур база Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң хүнүнге холбаштыр кылган.

Методиктиг секция

Бистиң Кара-Хөл школазында методиктиг секцияларның ажылынче кичээнгейни салып турар апарганы өөрүнчүг. Ылангыя бо чылын эге класстар секциязының ажылы алаан өскижээн. Ында эге класстарның башкылары бүрүү-биле хаара туттунган. План өзугаар ажылдап турар бис.

Өөреникчилерге чангыс аай негелделер, демдек салыры, программа-биле таныжары дээн ышкаш айтырыгларны баштай чугаалашкан. Эге класстар секциязын 13 чыл ажыл стажтыг, коммунист башкы Хертек Серемаа удуртуп турар.

Бо секцияның кол-ла сорулгазы кичээлдерни бедик деңнелге эрттирип турар мурнакчыларны илередип тыпкаш, оларның дуржулгазын бүгү башкыларга таралып нептередири. Эге класс башкылары бот-боттарының кичээлдеринге план өзугаар олуржуп турарлар. Кичээлдерге олуржурун эртемнер аайы-биле чорудуп турар бис. Тускай доктааттынган үеде арифметика, тыва дыл, орус дыл кичээлдеринге олуржуп тура, өөреникчилериң кыдырааштарын база хынаар. Бүгү кыдырааштарның арыг-шеверин, кылып турар ажылдарының хемчээлин секция мынчаар контрольдап турар.

Кичээлдерге олуржур хуусаа төнерге, секцияның хуралын чыылдыргаш, ол эртемни башкылаары канчаар чоруп турарын, кымның дуржулгазы эки болганын, кымда кандыг четпестер барын бүгү башкылар сайгарып, түңнелин үндүрүп турарлар.

1 «а» болгаш 1 «б» класстарда өөреникчилериң билиин деннеп көөрге, ылгалдыг болган. Өөреникчилериң бижип турарында, эстетиктиг кижизидилгезинде ылгалдар бар болган. Бо бүгү чүден хамааржыры билдингир.

Ол ышкаш 2 «а» болгаш 2 «б» класстарда орус дылдың башкылаашкынының байдалын көөрге база ийи аңгы түңнел көстүп келген. Хертек Калдар-ооллуң (педучилище дооскан) башкылап турары Лариса Күжүгеттен (пединститут дооскан) бедик деңнелдиг болган. Чүге дээрге Күжүгетте практика эвээш, ынчангаш өске башкыларның кичээлдеринге хөйү-биле олуржуп, методиктиг литератураны хүп бүрү ажыглап, таныжып турарын эштери аная сумелээн.

Арткан класстарда байдалды план өзугаар өөренип көрүп турар. Эге класстың секциязы мынчаар ажылдаанының түңнелинде школада хирези-биле эки ажылдап турар мурнакчы башкылар илереп, чамдык башкыларның частырыглары, ооң үнүп кээп турар чылдагааннары тодаратынган.

Эге класстарның секциязынга педагогиканың мурнакчы арга-дуржулгазын өөренир ажылды база организастап турар. Журналларда, солуннарда үнген методиктиг чүүлдерни секцияның хуралдарының бир айтырыы кылдыр киирип, таныжып турар бис.

Өске школаларда методиктиг секциялар канчаар ажылдап турарын билип алыр сорулгалыг бо чүүлдү бижидим. Силерниң ажылдап турар коллективиңерде өөредилге-кижизидилгелиг ажылды канчаар организастап турарынарны (пионер, комсомол, интернат ажылы дээш өске-даа) солунга бижиириңерни күзедим, хүндүлүг башкылар.

Х. КАШПЫК-ООЛ,
башкы.

Бай-Тайга район.

Совет көдээниң кижилери

МАЛЧЫН

Чөөн-Хемчик районнуң «Тыва» совхозунуң Теве-Хая салбырының малчыны Бугажык Дашович Доңгак сөөлгү чээрби чылдарның иштинде совхозтуң мал ажылының мурнакчыларының санында кирип келген. Бистиң республиканың малчыннарының чыл бүрүде эрттирип турары Наадымының доктаамал киржикчизи. Совхозтуң мал ажылын көгжүдеринге болгаш ооң продуктулуун бедидеринге чедиг алган чедишкиннери дээш Бугажык Дашович 1966 чылда ССРЭ-нин улус ажылагыйының чедишкиннериниң Москвада делгелгеанге база чораан.

Малды эки ажаап, немелде деңзини хөйү-биле алыр чайгыла сорулганы чедишкиниг күүседиринге эш Доңгактың күш-ажылчы салыышкыны көскү. Чүгле сөөлгү ийи чылдарда бедин ол совхозунга немелде деңзиниң хөй эъдин берген. 1965 чылда Бугажык Дашович 204 шарыжыкты Теве-Хаяга азырап кыштаткаш, август айда Абаканның эът комбинадынга сүрүп чедиргеш, немелде деңзини 12 тонна чедирген.

Шарыларын дужаагаш келген дораан-на, ол база бир кодан аныяк шарыжыктарны 1965 чылдың куаңнында хүлээп алган. Дуржулгалыг малчын күскү үеде шарыжыктарын одарладып, семиртилгезин зоотехниктиг негелделер өзугаар чорудуп, ооң баш санының янзы-бүрү чылдагааннардан өлүп хораар чоруун болдурбайн, бодунуң амыр-дыжын харамнанмайн эки кадарын келген. Теве-Хаяның Чаңгыс-Терек, Шаңгыш, Чадаана уну, Элезин-Бажы ынчаар одарларны план өзугаар одарладып, элбек кара сугларны суттарылгага чөв-биле ажыглап турган. Кышкы үеде шарыжыктарны тургузу азыраарынга кирген болгаш сигенни, силосту, концентраттыг болгаш минералдыг чемнерни көрдүнген норма өзугаар чогуур үелеринде, зоотехниктиң тургузуп берген хүн чурумун өзугаар берип турар. Ооң шарыларының кажаазы үргүлчү-ле таарымчалыг, чылыг, чырык, арыг-шевер байдалга турары чаңчыл болу берген.

— Кышкы үеде малдан немелде деңзини алыры чайгы үеге четпес дээр хөөннер бистиң чамдык малчыннарывыста бар болгай. Мен чайгы-даа, күскү-даа, кышкы-даа, часкы-даа үелерде немелде деңзини бир дөмей ап келдим. Кышкы үеде бир башка онаштыр дүн-хүн иштинде ортумаа-биле 1 кг чедир немелде деңзини эрткен чылын мээң шарыжыктарым берип турду. Ону чедип алыры малчын кижиниң күжениишкиниг күш-ажылындан, ооң тура-соруундан хамааржыры чугаа чок болгай — деп, Бугажык Дашович чугаалап турар.

Абаканче мал сүрер ырак орукка кадыр-берт, арга-ыяштыг, терең, шапкын сугларлыг, малгаш-тулааларлыг, кандыг берге черлерни эртпес дээр. Ындыг орукту эртеринге ыдамыккай тура-сорук, күженишкиниг күш-ажыл негеттинери билдингир. Бугажык Дашович Теве-Хаядан Абакан чедир каш удаа мал сүрүп чоруп каапкан, ол бергелерни көрүп эткен, кажараан, эш-өөрүнге арга-сумелерни айтып бээр, дуржулгалыг, ак сеткилдиг, уйгу-чыдын чок, эрес-омак кижи болур. Абаканга мал сүрүп чедирериниң эки одарларын, хонар, дүштээр черлерин, кандыг черлерге шарыларны каш хонукта одарладырын, кандыг черлерни сүрүүшкүн-биле эрттериниң графигин ол кончуг эки билир.

— Хан-Дээр хемни кешкеш, Сааның улуг дөзүн көдүрүп үнүп алгаш, арт кырынга бааргa, делгем аяннарлыг, кадар оттуг, ында-мында бичин хөлчүгештерлиг, агып чыдар кара сугларлыг, серин, мал одарладырынга дыка-ла таарымчалыг черлер бар — деп, Бугажык Дашович өөрүшкү-биле сактып олурар.

Эрткен чылын ол 205 баш шарыжыкты ийи ай ажыг үеним иштинде одарладып сүрбүшаан, Абаканга чедиргениниң түңнелинде, моон үнерде деңзилээн нинти деңзизиниң кырынга 16 тонна ажыг немелде деңзини алган. Ооң дужаагаан шарыларының хөй кезин ортумактан өрү күштүг дужаттынган, орукка сүрүүшкүн үезинде чаңгыс-даа баш хораваан болгаш кемдепкергээр таварылга болбаан. Чамдык сүрүкчүлериң харысалга чогу-биле сүрүп чораан малын ис чокка чидириптер, берт оруктарга аскадыр, кемдедир таварылгалар эвээш эвес болгулаар болгай. Ооң уламындан сүрүүшкүн маршрудун шыдавас чамдык малдарны базааларга арттырып каат чоруй баргылаар чоруктар эвээш эвес. Бугажык Дашович ындыг харысалга чок чорукту болдурбаан.

Мурнакчы, дуржулгалыг малчын эрткен күстен бээр совхозтуң ажылчын аъттарын ажаап ажылдап турар. Ол база-ла харысалгалыг ажыл. Совхоз бүдүрүлгезиниң янзы-бүрү участоктарында кадарчыларның мунар, ажылдаар аъттары. Ооң ажаап турар аъттары семис-шыырак, оларның эдилекчилери Бугажык Дашовичиге өөрээнин илередип турарлар.

Совет эрге-чагырганың 50 чыл оюнуң байырлалынга күш-ажылчы белектерлиг ужуражыр дээш Бугажык Дашович Доңгак каш дакпыр күженишкин-биле ажылдап турар.

М. КАВАА-САРЫГ.

ШЫННЫҢ НАМЫШКЫЛДАРЫНЫҢ ЧАГААЛАРЫ

Боом-Бажында

Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң Боом-Бажында № 2 хойжу бригадазының малы он ийи коданда ыштаглаан. Совет эрге-чагырганың бежен чыл болур оюн байырлап эрттирер 1967 чылда малдың баш санын өстүрер талазы-биле артельдиң планныг сорулгаларын база боттарының социалистиг чарышка алган хүлээлгелерин амыдыралга боттандырар дээш кадарчы бүрүзү шудургу ажылдап, бо хүннерде чамдык көргүзүглерни чедип ап турарын демдеглээри өөрүнчүг.

Бригадада 2318 төрүүр хой бар, ам оолдаан 1589 хойдан 25 хураган артыкка алдынган. Хойжу Саая Очур-оол, Саая Серин, Хомушку Орбуй-оол, Саая Марбы олар төрээн хойларының хураганнарын бүрүн камгалап алганнар. Бо кадарчылар төрээн 1028 хоюндан 1048 хураган алган. Бригадага тарып боозадылганы шынарлыг чорутканы-биле хойларның ийистээри көвүдээн.

«Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 50 чыл оюнга белетиел дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалын бригаданың хойжулары танышып көргеш, беш чылдың ийиги чылында төрүүр чүс хойга онааштыр 105 хураган, хойдан-на 2 кг дүк кыргып алырын хүлээнген. Хар-чамның, ыштаглаашкынның амгы байдалын алырга, кадарчылар социалистиг чарышка алган хүлээлгелерин күүседир барымдаалар бар.

Артельдиң бүгү коданнары мал чеми-биле хандыртынган, кажаа-хораазы чылыг, кадарчыларның хандырылгазы эки. № 2 бригадада мал чеми сөөртүр бир трактор быжыглаттынган, ооң башкарыкчызы коммунист Кара-Сал Чарлык мал чемин үзүктелиишкин чокка коданнарга чедирип турар.

О. КЫМЗАЙ-ООЛ.

Мал ажылында кыш

ТАЛЫМ ФЕРМАЗЫНДА

Тожу районнуң «Совет Тыва» колхозунуң Талым сүт-бараан фермазы хем эриинде, эки одар, суттаттыг, шагдан бээр аалдар турлаа турган черде турар. Малды одарладып, азырап өстүрериңге, ону бедик продуктулуг болдурарынга ынчангаш дыка таарымчалыг.

Ферманың коллективи эрткен чылын эки түңнелдерни чедип алган. 168 бызааны менди ап, доруктурган. Сүттүң нинти саалдазының болгаш күрүнеге дужаарының чыл планнарын чедишкиниг күүсеткен. Коллектив кыштаанга 2, чайлаанга 4 чаа чуртталга бажыңын, электри станциязы турар бажыңны тудуп, ажыглалга киирген. Кызыл булуңну септээн.

Малчыннарың чуртталга, культура амыдырал хандырылгазы эки тургустүнган. Фермада 12 чуртталга бажыңы шупту печкалыг, ийи каът сонгаларлыг. Электростанция, эки дериттинген кызыл булуң база чүнар бажың ажылдап турар. Ферма девискээринде арыг, көскү агитация база кылдынган. Ферманың аныяктары чоогунда турар хойжуларының бажыңнарын чугайлаар, арыг-шевер болдурар шефке база киришкен.

Сүт-бараан фермазының эргелекчизи Т. Лопсан, ында партия белүүнүң организакчызы М. Биче-оол олар бодунуң коллективиниң ажыл-ишчилерин чүгле ажыл-агый, культура-амыдырал ажылдарын кичээнгейге алырынче организастап турар эвес, оларның иштинге партияның политиктиг, культура-массалыг ажылын чорударын база утпайн турар. Ында партияның эге политшколазының, зооветеринария өөредилгези чоруп турар. Малчын өреге бүрүзү 3-тен өрү чагылгалыг. Ферма коллективинде тускай почтальон почтаны үргүлү чедирип, чаа келген солуннарны агитаторлар ажыглап, чамдык чугула материалдарга коллективтиг номчулгаларны эрттирип турар. Агитхуудусту ай санында доктаамал үндүрүп, кызыл булуңну культурлуг дыштанылганың төвү болдурган. Ферманың аныяктары бот-тывынгыр уран чүүл ажылынга хандыкшылдыг. Олар солун программалыг концертти колхозунуң төвүнге көргүскен. Ам «Май 1» колхозтуң чамдык фермаларынга, ылаңгыя чаржып турары Куштуг-Кежиг фермазынга көргүзериң планнаан. Фермага культура-массалыг ажылды чорударынга комсорг В. Моокай, комсомолчулар Т. Дарыйгы, С. Сат-оол, М. Кол олар идепкейлиг киржип турарлар. Саанчылар Д. Тиимаа, М. Кол, К. Баянчык, быаа ажаакчызы Б. Куш-оол, К. Севек олар ажылга, хей-нинти херээнге идепкейлиг мурнакчылар.

Ында партия белүүнүң удуртукчузу эш Биче-оол бодунуң ажылын үргүлчү планныг башкарып, коллективке социалистиг чарышты организастаап, ооң түңнелин ай, квартал санында үндүрүп, партбелүүнүң ажык хуралында чугаалажып, илереттинген четпестерни чайладырының хемчегларын ап турар. Ооң түңнелинде партия белүү коллективте улуг күш болбушаан, кижилер-биле хүн бүрү тудуш харылзаалыг, оларның хереглел, негелдеринге дыннангыр ажылдан келген. Белүүтүң коммунистери шупту партийжи даалгаларлыг. Ол белүк ам 3 кижиниң партия кежигүннериниң кандидаттарынга киирериңге белеткеп турар.

Талым сүт-бараан фермазының коллективи эки ажылы-биле СЭКП райкомунуң, райкүүскомвуң, колхоз баштаар черинин шилчилир кызыл туктарын чаалап алган болгаш оларны ам-даа быжыг тутпушаан.

Бо коллектив Совет эрге-чагырганың 50 чыл оюнга чедишкиниг ужуражыр дээш бедик хүлээлгелерни алган ажылдан турар.

А. ДОРЖУ.

БРИГАДАНЫҢ ШОЛБАННАРЫ

Бистиң бригадавыстың хойжулары Совет эрге-чагырганың 50 чыл оюнуң байырлалын бедик көргүзүүлер-биле үткүүр дээш чарышты калбарткан. Оларның мурнуку одуруунда хойжулар Доңгак Базыр-Сат, Баян, Чечек, Бүргүт-оол Ооржактар олар чоруп, төрээн хойларның оолларын менди ап турар. Бо хүннерде төрээн 824 хойдан 826 хураган менди алдынган.

О. ДАВАА.

Өвүр районнуң «Кызыл тук» колхозунуң Кек-Тейде хойжу бригаданың бригадири.

Мао Цзэ-дуннуң болгаш ооң бөлүүнүң антисоветчи политиказының дугайында

(Төнчүзү. Эгезі 2-гі арында).

Чугаа чогум-на бодун аңгылаар чоруктуң дугайында болуп турар. Пекин өжээнешкек политиканы үүгле Совет Эвилелинге хамаарыштыр эвес, харын социалистиг өске-даа чурттарга хамаарыштыр чорудуп турар. Бүгү акы-дуңма партиялар, бүгү коммунистиг шимчээшкин, делегейниң демократтыг организациялары болгаш шимчээшкиннери болза Мао Цзэ-дуннуң бөлүүнүң чарылдырыкчы ажыл чорудар чери апарган. Ол бөлүктүң хоралакчы ажыл-чорудулгазы Африкада. Азияда болгаш Латин Америкада национал хосталга дээш демиселди чорудуп турар аныяк национал күрүнелерде база тараан.

Мао Цзэ-дуннуң өлүк чок политиказы чуртту муңгаш орукка киирген. Ооң үнер арганы тып чадааш, кыдат удуртулга авантюрадан авантюраже кирип турар. Ындыг авантюралардың бирээзи чогум-на антисоветизм болуп турар.

* * *

Кыдат удуртукчулар антисоветтиг кампаниязын эң-не чеңгээлиг, өзулуг хулиган хевирлер-биле боттандырып турар. Даштындан илдең бо шаап халдаашкын кымны-даа будулдуруп шыдавас ужуралыг. Маоцзэдунчу бөлүглежиишкиннериниң бо чорудулгазы оларның күжүн эвес, а оларның кошкаан, бодунуң хуузунда партиязының болгаш хуузунда улузунуң мурнунга коргуушкунун херечилеп турар. Ындыг коргуушкун Пекиниң удуртукчуларында бар дээрзин сөөлгү болуушкуннар көргүскен. Мао Цзэ-дуннуң бөлүү ажылчыннарны, тарадчыннарны, интеллигенцияны, армияны болгаш аныяктарны бодунуң талазынче киирип алырын кордап турган, ынчалза-даа оларга удур удурлаашыыннар, хомудалдар чуртта калбарганы «культура революциязының» үезинде көзүлген. «Культура революциязының» тугунуң адаа-биле эгелээн болуушкун Мао Цзэ-дун болгаш ооң чоок кижилериниң эрге-чагырганы тергиндеп тудар дээн кадыгдошкун демиселинче шилчий берген. Эрге-чагырга дээш олар бүгү-ле үүлдериниң — социализмниң эрге-ажыктарын, бодунуң улузунуң эрге-ажыктарын, революцияның эрге-ажыктарын барымдаалавайн турарын оларның политиказы көргүзүп турар.

Ооң бир тодаргай херечизи — Мао Цзэ-дуннуң бөлүүнүң эң-не каржы антисоветчи турушче шилчээни болур. Ындыг угланыышкын — үүнүн-даа мурнунда Кыдаттың Компартиязының бодунга, кыдат улуска удур шаап халдаашкын-дыр. Кыдат революцияның бүгү үе-чадаларында Совет Эвилелинин акы-дуңма дузаламчызы болгаш деткимчези Кыдаттың коммунистериниң болгаш бүгү ажылчы чоннарының тиилелгелериниң чугула үндезини болуп келген. Совет Эвилели болгаш өске-даа акы-дуңма чурттар-биле найырал болгаш кады ажылдажылга социализмни тургузарынга кыдат улустун кириптеринге дузалаан болгаш бо берге херекке эвээш эвес чедишкиннерни чедип алыр арганы бергеи. Бистиң чуртувус-биле эвилел болза империалистиг холгаарлаашкынга болгаш агрессияга удур Кыдаттың идегелдиг магадылалын кеззеде тургузуп келген.

Пекиниң чагырыкчылары ол төөгүлүг харылзааларны үспүшаан, авантюризмниң өскүдукчүлери болбушаан, кыдат ажылчы чоннарны немелде шыңгыы бергелерге таварыштырып, боттарының чуртун өзулуг эвилелчилериниңден болгаш өөнүктериниңден башкаландырып турарлар. Пекин бодунга ам өске эвилелчилерни дилеп турары ол бе деп түңнел чайгаар-ла тургусгунуп келир-дир.

Мао Цзэ-дун бөлүүнүң өскүгкени антисоветчи кампаниянның чугула үндезиннериниң бирээзи шак-ла ында-дыр дээрзин делегейниң хөй-нинтизи бөгүн чөптүү-биле көрүп турар. Социализмниң дайзыннары Совет Эвилелин көөр хөөнү чок болуп келгениниң нинти үндезини кеззеде ол турганы билдингир болгай. Ол чурт-биле чоокшулажырының перспективаларын болгаш болдунар аргаларын чүткүлдүү-биле чугаалажып турар империалистиг реакцияның бөлүктери ам үеде Кыдатче улуг сонуургал салып турар апарганы ынчангаш таварылга эвес-тир. Элээн каш чылдарны улаштыр социалистиг делегей-биле Кыдаттың экономиктиг харылзааларын эвээжеткеш, ону капиталистиг делегейже угландырып келген Мао Цзэ-дун бөлүүнүң ындыг янзылыг хөөннерин ол делегей чүүлзүүнүп турар апарганын хөй-хөй фактылар чугаалап турар. Капиталистиг күрүнелер-биле, оларның иштинде АКШ-биле, Пекиниң аразында политиктиг харылзаалар улам-на көвүдеп турар апарган.

Ынчалза-даа кол чүве мында эвес, харын бөгүн Мао Цзэ-дун болгаш ону хүлээлээн бөлүк бодунуң политиказы-биле империалистерге үнелеп четтинмес деткимчени көргүзүп турар апарганы болур. Херек кырында ол бөлүк империализмге удур демиселди Совет Эвилелинге, өскедаа социалистиг чурттарга, коммунистиг шимчээшкинге удур демисел-биле солаан. Ынчангаш олар антиимпериалисчи күштериниң фронтузун кошкадып турар апарганнар. Ол бөлүк Азияда бүгү-ле политиктиг байдалды варыыдаткан. Ындыг янзылыг хөделишкин маадырлыг вьетнам улуска, америк агресорлар-биле ооң демиселинге согуушкунну таварыштырган. Маоцзэдунчу бөлүглежилгениң шак ындыг шугумун империалистиг бөлүктер түүлдүгүүнүп турар. «Вашингтон пост» солуннуң бижип турарын өзугаар алырга, «Мао американчы эрге-ажыктарга бараан болуп турар болганда, Вашингтонда башкарыкчы бөлүктер маоизмни харын-даа Москвага ыйыышкын көргүзериниң чепсээ кылдыр санап турар». «Юнайтед стейес ньюс Энд уорд рипорт» деп америк журнал маңаа хамаарыштыр мынчаар бижээн: «АКШ Маога идеген турар», ол үүл дизе «депшилгелиг күштерни узуткаар талазы-биле демиселге Мао Цзэ-дун тиилээр болза чоондур, ынчан Совет Россия-биле дүшкүүрлежилге үргүлчүлээр апаар дээрзин америк баштыңчы бөлүктер аажок күаеп турар» — дээн.

«Революсчу чоруктун» сөөлгү чадазы кылдыр пекин пропаганданың өскүдүп турар Мао Цзэ-дуннуң ол политиказынга хамаарыштыр империалистиг бөлүглежиишкиннериниң реакциязы ындыг-дыр. Аңгы дайзыннарынын шак ындыг мактаалдары—ол дээрге Мао Цзэ-дун болгаш ооң бөлүүнүң иштики-даа, даштыкы-даа политиказы социализмниң, революцияның эрге-ажыктарынга кайы хире чөрүлдешкек болуп турарын, ол политика империализмге, хамыктың мурнунда америк империализмге ажыктыг чемиш болуп турарын херечилеп турар-дыр.

* * *

Бистиң партиявыстың, бүгү совет улустуң политика талазы-биле кайы хире быыкаын болгаш шыдамын сөөлгү болуушкуннар база катап бадыткаан. Кыдатта амгы үедеги болуушкуннарны сеткил хөмудаашкын-биле медереп, шак ындыг трагедияга таварышкан кыдат улусту, ол чурттуң Коммунистиг партиязын өзулуг кээргел-биле көрүп турар бистиң улузувустуң интернационалчы бедик мөзү-шынарын ол болуушкуннар база катап шынаыктырган.

Бистиң чуртувустуң бүгү коммунистери, бүгү ажылчы чону СЭКП ТК-ның, Совет чазактың шугумун, СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң шиитпирлерин чаңгыс эп-сеткил-биле деткип турарын, чарылдырыкчыларга болгаш провокаторларга ойтур шавыышкынны бээр талазы-биле оларның шиитпирлиин ооң-биле кады сөөлгү болуушкуннар база катап көргүскен.

Бо хүннерде совет кижилериниң чүректерин килеңээшкин болгаш чөптүг алдепсинишкин чыык долган. Хоорайларда болгаш көдээ черлерде болуп тургулаар хөй санныг митингилерге кыдат провокаторларының адрезинге хамаарыштыр сагындырыгның шиитпирлиг үннери дыңналып келген. Совет чазактың бо чылдың февраль 4-те болгаш 9-та кылган Медеглелдериңде кыдат эрге-чагырганың сөөлгү үедеги хөделишкиннеринге хамаарыштыр принципиалдыг үнелеп берлинген болганда, бистиң чазаавыстын туружу совет улус чаңгыс эп-сеткил-биле деткип турар.

* * *

Мао Цзэ-дуннуң бөлүү бодунуң антисоветчи политиказы-биле өжешпишаан, чүгле буурап дужүүшкүнүн улам ханылаанын сойгалап, ол бөлүктүң политика талазы-биле дедир төрүттүнүүшкүү кайы хире талыйып ыраанын көргүзүп турардыр. Маоцзэдунчу бөлүглежилгениң делегейде аңгыланыышкыны хүн санында улам күштелип, Пекиниң авантюрисчи угланыышкыны, ооң антисоветчи туружу делегейниң коммунистиг шимчээшкининде, бүгү чурттарның дешилгелиг кижилеринде киленээшкинни өскүдүп турар.

Мао Цзэ-дуннуң бөлүү кыдат улусту, кыдат коммунистери моон соңгаар мегелеп шыдавас дээрзинге чигзиниг турбас. «Кыдат болгаш совет улустарының найырлын баксырадырынче угланган кем-буруулуг үүлгедиглери дээш Мао Цзэ-дун, ооң сүлчээчилери кыдат улустун, кыдат коммунистериниң болгаш депшилгелиг бүгү кижи төрелгетениң мурнунга харыысалганы долузу-биле хүлээр апаар» деп Москвада кыдат алчын черинге чоруткан удурланыышкынның бижинде москвачы ажылчыннар чөптүү-биле айыткан.

Мао Цзэ-дуннуң бөлүү чогум кайнаар бар чыдары ол? — деп айтырыгны бо үеде бүгү делегейниң коммунистиг шимчээшкини салып турар. Ук бөлүк болза Кыдат Улус Республиканы иштики-даа, даштыкы-даа политика талазы-биле улам ыңайты авантюрисчи хөделишкиннерни кылырынче, харын-даа Совет Эвилелинге удур провокацияны өскүдеринче аппар чыдары мырыңай-ла илдең ышкаш.

Мао Цзэ-дуннуң бөлүү империализмге удур демиселди Советтериниң социалистиг чуртунга, бүгү социалистиг дем каттыштырылгазынга, делегейниң коммунистиг болгаш хосталгалыг шимчээшкининге удурланган демисел-биле солувушаан, делегей социализмниң херээнге, ооң иштинде кыдат улустуң бодунга, Кыдатта социализм тургузуушкунунуң херээнге улуг хораны чедирип турар. Ол бөлүктүң антиленинчи, авантюрисчи политиказы кыдат улусту чүгле улам ыңайты экономиктиг бергедээшкиннерге, ооң амыдырал деңнелин кулуладырынга, делегей байдалын чидиглендиреринге, социалистиг дем каттыштырылгазындан Кыдатты бүрүн хоорулдурынга чедирери магат чок.

Ынчалза-даа кыдат улуста, Кыдат Улус Республикада, Кыдаттың Компартиязында өске боттут перспектива база-ла бар. Ол дээрге — СЭКП болгаш Совет Эвилели-биле, бүгү-ле социалистиг чурттар болгаш коммунистиг партиялар-биле харылзаларны экижидериниң перспективазы-дыр; социалистиг дем каттыштырылгазының хүрээлеңинге тургаш, империализмге удур демиселди кады чорударының перспективазы-дыр; экономиканы өстүреринин болгаш көдээ ажыл-агыйда база үлетпүрде болдунган частырыгларны эдеринге үндезилээш, улустун амыдырал деңнелин белидериниң перспективазы-дыр; Кыдаттың Компартиязының амыдыралынга марксисчи-ленинчи норма-чижектерни бадыткадырының болгаш Кыдат Улус Республикага социалистиг хоойлужудулганы катап тургузарының перспективазыдыр. Өскээр чугаалааргa, Кыдаттың Компартиязының VIII съездизинин айыткан оруу-биле болгаш делегейниң коммунистиг база ажылчын партияларының чөвүлел хуралдарының документилерин өзугаар хөгжүүрүнүң перспективазы-дыр. Ол дээрге кыдат улустун, улусчу Кыдаттың, Кыдаттың Компартиязының үндезини эрге-ажыктары-биле дүгжүп турар марксисчи-ленинчи перспектива-дыр.

Совет Эвилелинин Коммунистиг партиязы, бүгү совет улус чогум-на харын ол перспектива тиилеп үнүп, Кыдат Улус Республика ол шын оруктан чорзун дээш туржуп турарлар.

Амыдырал хандырылгазы

Бистиң негелдевис

СЭКП-ниң XXIII съездизинин шиитпирлери ажылчы чоннарның культура хереглелдерин үргүлчү хандырарынче улуг кичээнгейни угландырган болгай. Ону харылап турар организацияларның ажылын экижидериниң сорулгаларын база тодаргай айыткан. Бо талазы-биле бистиң совхозта четпестерни чугаалаайн.

«Найырал» совхозтун төвү Чаа-Хөл суурда амыдыралга эң чугула культура, амыдырал хандырылгазының бүдүрүлгелериниң чогу хомуданкыг. Чижээ, баш таартыр, чурукка тырттырар, идик-хеп, шак септедир черлер чок. Моон ужурундан Чаа-Хөл суурнуң болгаш совхозтун өске-даа салбырларының чурттакчылары, малчыннар, механизаторлар баш таартыр, идик септедир дээш Шагаан-Арыг чоктап, ооң кедерээрге Кызылче безин хаптар ужурга таваржып турарлар.

А Шагаан-Арыг хоорайда амыдырал хандырылгазының комбинады бар. Ооң ажылдакчыларындан бригадаларны тургузуп, көдээ суурларже үнүп турарын чедип алган болза күзенчиг. Өске черлерде ындыг дужулга барын кижи солундан сеткил ханып номчуур чүве-дир. Харын-даа бистиң Чаа-Хөлге чагыглар хүлээп алыр пунктуну безин тургузуп болур арга бар. Келген мастерлер ажылдап болгу дег хос, аэн бажыңнар бистиң суурда база бар. Хамык ужур чүгле чоннуң негелдезин хандырар дээш кызыдар, ооң үнүнге дыннангыр болурунда.

К. КОМБУ.

Редактор К. К. КУДАЖИ.

Өөрүнчүг медээлер

Мурнуку чылдарда «УТКА 25 чылы» совхозтуң Иштии-Хем салбырының ажылы хожудангай, аңаа культура-массалыг ажыл четпес тургустунган турган. Салбырның ажылы ам экижип эгелээн. Эрткен чылын совхозтуң сүт-бараан фермаларының аразынга калбарган социалистиг чарышка ол салбырның сүт-бараан фермазының коллективи типлекчи болган, а малчыннары күрүнеге дүк садар чыл планын 108 хуу күүсеткеннер. Кышка мал чеми белеткээр ажылды ол салбыр совхозтуң өске салбырларындан организастыг чоруткан.

Чоокта чаа совхозка организастап эрттирген, Совет эрге-чагырганың 50 чыл оюнга тураскааткан бот-тывынгыр уран чүүл коллективтериниң көрүлдезинге ол салбырның бот-тывынгыр уран чүүл белүүнүң киржикчилери бирги черни эзлээннер.

Светлана БАЙЫР-ООЛ.

* * *

Совхозтуң комсомол комитеди 30 аныяктарны болгаш комсомолчуларны хой ажылынче сакманщиктедип чоруткан. Ол баштайгы белүктүң комсомолчулары Мария Долгар, Валя Савый, Дамдын-оол Дадар-оол олар кижи бүрүзү чүс ажыг хураганны хүлээп алгаш, оларны семис-шыырак кылдыр доруктуруп турарлар. Комсомолчу хойжулар Монгуш Чаш-оол, Мунаук Күдер-оол, Күнгаа Анай-оол олар база кызымак ажылдап, төрээн хураган бүрүзүн менди ап келгеннер. Аныяктарга совхозтуң дуржулгалыг малчыннары дузалажып, байлак дуржулгазын дамчыдып берип турары дыка өөрүнчүг.

Чодураа БАЙЫР-ООЛ.
«УТКА 25 чылы» совхозта ВЛКСМ комитединиң секретары.

* * *

Хойжу С. Кыргыстың коданында төрээн 135 чаш хураганны аныяк сакманщиктер Бүрбү Кызыл-Эник, Самдан Сендажы олар эки доруктуруп турарлар. Оларның хураганнары ам-даа немежир.

Бо аныяк сакманщиктериниң ажылынга кызымаанның дугайында медээ чүгле оларның ажылдап турары Хендерге салбырда эвес, а бүгү «Улуг-Хая» совхозта дыңналы берген.

К. НАТШИЙ-ООЛ.

Улуг-Хем район.

КИНО

ФЕВРАЛЬ 17-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Кибальчиш оолчугаш дугайында тоол» 10, «Челээш» 12, 2, 4, 6, 10, «Дайын болгаш тайбың» 8 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Туттурбас Ян» 2.30, «Ол угаан сарыыл чок, угаан сарыыл чок, угаан сарыыл чок, угаан сарыыл чок ынакшыл-дыр» 4.20, 7.20, (1-ги, 2-ги сериялары) 4.20, 7.20 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Хеглүг төөгүлер» 10, 2.40, Дамчыктыг өлүмнүң чыргалында» 12.30, 4.40, 6.40, 8.40 шактарда.

«ВОСТОК»: «Эвин, бичии кижи!» 3, 4.50, 6.40, 8.30 шактарда.

ТЫВАНЫҢ ХӨГЖҮМ-ШИИ ТЕАТРЫНГА

февраль 18-те

Ч. Айтматовтуң

„Чодураа дег карактыым, чойган дег сынныым“

деп шиизи болур.

февраль 19-та

А. Н. Островскийнин

„Буруу чокта буруудаттырганнар“

деп шиизи болур.

Бо шиилер кежээнин-не 7 шакта эгелээр.
Коллективтиг чагырганы хүлээп ап турар.
Касса эртенгинин 10 шактан эгелеп ажылдаар.

ДИРЕКЦИЯ.

Дажы-Доңдук Ондарович САЙЫН-БЕЛЕКТИҢ № 5581 кооперация биледи читкенин барымдаалааш, күш чок болдуруп чарлады.

редакцияның адрези:

Кызыл, Шетинкин—Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАР: Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, 25-38, харыысалганың секретарының 23-35, партийжи амыдырал киллизинин 23-54, агитация болгаш пропаганда киллизинин 37-13, көдээ ажыл-агый киллизинин 21-47, улетпүр киллизинин 22-64, чагаа, ажылчын болгаш көдээ корреспондентилер база совет тургузуг болгаш амыдырал киллистериниң 21-27, иштики информация киллизинин 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларнын 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

Солун неделяда алды катап үнер

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Парлалга эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Шетинкин—Кравченко кудумчузу, 1). ТС—00248.